

TÜSİAD KONJONKTÜR

DEĞERLENDİRME

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

SAYI 20
NİSAN 2008

Genel Değerlendirme

Dış Ekonomik Gelişmeler
Büyüme ve İstihdam
Enflasyon ve Para Politikası
Kamu Maliyesi
Ödemeler Dengesi
Tabmin ve Beklentiler
sayfa 1-7

Tablolar

Üretim ve Fiyatlar
Sektörel Üretim
Finansal Piyasalar
Ödemeler Dengesi
Merkezî Bütçe
Parasal Gelişmeler
Milli Gelir
İşgücü Piyasası
Mikroekonomik Göstergeler
sayfa 8-15

Grafikler

Uluslararası Göstergeler
Milli Gelir
Sanayi Üretimi
İmalât Sanayi
İşgücü Piyasası
Bütçe Gelişmeleri
Cari İşlemler Dengesi
Parasal Gelişmeler
Para Politikaları
Dış Ticaret
sayfa 16-24

2007-2008 Yılı

Senaryoları

sayfa 25

TÜSİAD KONJONKTÜR
DEĞERLENDİRME

www.tusiad.org

adresinde sunulmaktadır.

“Beni yok etmeyen her şey beni daha güçlü kılar.”
Nietzsche

Genel Değerlendirme

2008 yılının ilk çeyreğinde hem yurtdışı hem yurtiçi ekonomik gelişmeler endişe verici olmuştur.

2008 yılının ilk çeyreğinde yurtdışı ekonomik görünüm kötüleşirken, 2007 yılının sonuna doğru artan ekonomik durgunluk belirginlik kazanmıştır. Hem yurtiçi hem yurtdışı ekonomik durumun kötüleşmesi, yılın geri kalanında önceki seneye göre daha zor bir döneme girildiğine işaret etmiştir. Dünya ekonomisinde krizin başladığı 2007 Ağustos ayından bu yana geleceğe dönük beklentiler giderek daha da kötümser hale gelmiştir. Krizin maliyetine ilişkin hesaplamalar sürekli olarak artış eğilimindedir. Bunlara ek olarak tarım ve gıda fiyatlarında ve üretiminde yaşanan sıkıntılar artmıştır. Diğer yandan, yurtiçi ekonomik göstergeler de olumsuz sinyaller vermeye devam etmiştir. 2007 yılında büyümenin %4.5'e gerilemesi, enflasyonun yeniden artış sürecine girmesi, işsizliğin artması, bütçe açığı ve cari işlemler açığının genişlemeye devam etmesi, gerek doğrudan yatırımlar gerekse portföy yatırımları açısından ekonomik tablonun çekiciliğini giderek azaltmaktadır. Söz konusu ekonomik belirsizliklere ek olarak siyasi belirsizliğin artması ekonomik yapıyı daha da kırılgan hale getirmektedir.

Dünya ekonomisinde yaşanan sıkıntıların Türkiye ekonomisine olumsuz yansımalarını sınırlamak için önlemler alınması şarttır.

Yatırımların ve talebin hız kestiği bu dönemde harcamaların tamamen durgunluk noktasına gelmemesi ve likidite koşullarının daha da kötüleşmemesi için uzun zamandır beklemeye alınan önlemler bir an önce

hayata geçirilmelidir. Öncelikle, şimdiye kadar açıklanmış olan eylem paketleri uygulamaya konmalıdır. 2001 krizinin ardından başlatılmış olan tarım reformu ve enerji sektörünün liberalizasyonuna hız verilmelidir. Enflasyonun yükselmekte olduğu ve küresel yavaşlamanın giderek yoğunlaşabileceği dikkate alınarak, para ve maliye politikaları çok dikkatli kullanılmalıdır. Risk yönetimi tüm kurumlarda özendirilmelidir. Ekonominin yönetiminden sorumlu kurumlar, bakanlar ve bürokratlar, yurtdışı meslektaşlarıyla yoğun bir iletişimde olmalı, gelişmeleri, alınan önlemleri, büyük mali kuruluşların dünya çapındaki pozisyon değişimlerini günü gününe takip etmelidir. Ekonominin yönetiminden sorumlu kurumlarda kriz yönetim mekanizmaları gözden geçirilip güçlendirilmelidir. Sorunları teşhis etme, düzeltici faaliyette bulunulmasını isteme ve nihayet gerekiyorsa müdahale etme konusunda piyasa gözetimi çok daha proaktif hale gelmelidir. Yurtiçi piyasalardaki beklentilerde ani değişimlere hazırlıklı olunmalıdır.

Bu önlemlere ek olarak IMF, AB süreci ve enflasyon hedeflemesi çapaları yeniden tahsis edilmelidir.

Global piyasalardaki dalgalanmalar karşısında alınabilecek en önemli önlem, sağlam çapalara sahip olmaktır. Türkiye ekonomisinin 2001 krizinden sonra üç önemli çıpası olmuştur: enflasyon hedeflemesi, IMF Stand-by anlaşması ve AB müzakere süreci. 2008 yılının Mayıs ayında bu çapalardan IMF Stand-by Anlaşmasının süresi sona ermektedir. Enflasyon hedeflerinin toplumsal kabul görme özelliği fena halde zayıflamıştır. AB müzakere süreci de uzunca bir süredir heyecanını yitirmiş durumdadır. Geçmişte çok önemli rol üstlenmiş olan bu çapaların

hepsinin birden çıpa görevi görmekten çıkması, Türkiye ekonomisi için belirsizlik ve riskleri artırmaktadır. Bu nedenle, öncelikle IMF ile tercihan ihtiyati stand-by anlaşmasının bir an önce açıklanması, hiç değilse, bu çapalardan bir tanesinin yeniden tesis edilmesi anlamına gelecektir. Enflasyonist beklentilerdeki artış, %4 enflasyon hedefini çıpa olmaktan çoktan çıkarmış durumdadır. Dezenflasyon sürecinin devamlılığının sağlanması mutlaka ana politika olmalı ve maliye politikası, Merkez Bankası'nın bu süreci yönetmesini desteklemelidir. Bu çerçevede, maliye politikasında herhangi bir gevşemeye yer verilmemeli; cari harcamalar sıkı bir disiplin altında tutulurken, maliye politikası hedefleri, net bir mali kurala bağlanmalıdır. Türkiye'nin AB adaylığı, işaret ettiği istikrarlı, öngörülebilir yapı ile son yıllarda yabancı yatırımları çekmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, başta işgücü piyasaları olmak üzere, mikro ekonomik reformların gerçekleştirilmesinde çok temel bir çerçeve sunmaktadır. Bu sürecin, tekrar tüm hızıyla yürütülüyor olması, hem Türkiye içinde hem de Türkiye dışında, beklentilerin olumluya dönmesinde belirleyici olacaktır.

I. Dış Ekonomik Gelişmeler

Finansal krizin derinleşmesiyle dünya ekonomisi büyüme tahminleri aşağıya çekilmiştir.

Uluslararası finansal piyasalarda yaşanan krizin derinleşmesi ve ABD ekonomisinin yavaşladığına dair artan sinyaller, 2008 yılı için yapılan büyüme tahminlerinin devamlı olarak aşağıya revize edilmesine neden olmaktadır. 2007 Ağustos ayından bu yana geleceğe dönük beklentiler giderek daha da kötümser hale gelmiştir. Krizin maliyetine ilişkin hesaplamalar sürekli olarak artış eğilimindedir. Önce 300 milyar dolar sonra 600 milyar dolar olarak hesaplanan toplam zarar tahminleri

1.1 trilyon doları da aşarak ABD ekonomisinin %8'ine ulaşmıştır. ABD'de yüksek riskli (sub-prime) mortgage kredilerinde başlamış olan kriz, finansal piyasalara hızla yayılmış ve bugün artık bazı önemli kurumlar ve piyasalar için sistemik bir risk oluşturmaya başlamıştır. 2007 yılında %4.9 olarak gerçekleşen dünya ekonomisinin büyüme oranının 2008 yılında %3.7'ye gerileyeceği tahmin edilmektedir. Yine geride bıraktığımız yıl sırasıyla %2.7 ve %2.2 olan ABD ve Euro Bölgesi büyüme oranlarının 2008 yılında %0.5 ve %1.4'e gerileyerek ciddi şekilde hız keseceği beklenmektedir. Geçtiğimiz yıl %7.9 olan gelişmekte olan ülkelerin büyüme hızı ortalamasının ise 2008 yılında %6.7 olacağı tahmin edilmektedir. Dünya ekonomisindeki bu bozulmanın ticaret rakamlarına da yansıtacağı ve dünya ticaret hacminin büyüme hızının 2007 yılına göre 0.8 puan azalarak %5.8'e ineceği hesaplanmaktadır. Tahminlerin sürekli aşağı doğru revize edilmesine rağmen, ABD ekonomisindeki bozulmanın ne boyutlarda olacağı ve daha ne kadar devam edeceği henüz tam olarak bilinmemektedir. ABD kaynaklı bu yavaşlamanın başta AB olmak üzere, diğer ülkelere yansımalarının ne boyutta olacağı da tartışılmaktadır.

Finansal krize ek olarak enerji ve emtia fiyatlarında artış sürmektedir.

Dünya ekonomik görünümünü kötüleştiren bir diğer gelişme ise enerji ve emtia fiyatlarının artışıdır. Özellikle tarım ve gıda ürünleriyle petrol fiyatlarındaki artışlar dünya genelinde enflasyonist baskıyı artırmaktadır. Dünya Bankası rakamlarına göre temel gıda maddesi fiyatlarındaki artış, genel olarak gıda fiyatlarının da son üç yılda %83 yükselmesine yol açmıştır. Ham petrol ve brent tipi petrol fiyatları ise son 3 yılda 2 kat artarak 2008 yılı Nisan ayı itibariyle varil başına sırasıyla 112.6\$ ve 114.6\$'a ulaşmıştır.

Söz konusu fiyat artışlarında temel etken gelişmekte olan ülkelerin taleplerindeki artış ve arz tarafında yaşanan sıkıntılardır.

Her iki ürün grubunda da fiyat artışlarında etkili olan başlıca iki etmen, gelişmekte olan ülkelerin talep artışları ve arz tarafında yaşanan problemlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin, özellikle Çin ve Hindistan'ın, ekonomileri hızlı ve istikrarlı bir şekilde büyümektedir. Bu ülkelerin tarım, gıda ve enerji ürünlerine olan talebi artmaktadır. Tarım ve gıda maddelerinin üretim ve stok rakamları en alt düzeylere inmiş ve üretici ülkelerin ihracata kısıtlama getirmeye başlamış olması, dünyada kıtlık ve enflasyon bakımından risk oluşturmaktadır. Diğer yandan, tahıl ve yağlı tohumların gıda ve yem olarak kullanımlarına biyoyakıt üretimi için de talep eklenmiştir. Talep baskısına bir de olumsuz iklim koşullarının arz etkisi eklendiğinde, tarım mallarının fiyatları son çeyrek yüzyılın zirvelerini görmüştür. Arz açısından, ise, tarımda üretim ve verimliliği destekleyen politikaların izlenmemiş olması da üretim artışını sınırlayarak bugün fiyat artışının yolunu açmaktadır. Arz tarafında yaşanan sıkıntılar petrol fiyatlarının artışında da etkilidir. Yeni kapasite yaratılması için yapılacak yatırımların maliyetinde de önemli bir artış olmuştur. 2000 yılında varil başına ortalama 5\$ olan saha arama ve geliştirme maliyeti 2007 yılı itibariyle 10\$'a çıkmıştır.

Büyümenin yavaşlamasına rağmen enflasyonist baskıların artması faiz indirimlerine olanak vermemektedir.

Yavaşlayan dünya ekonomisi ile birlikte artan enerji ve emtia fiyatları enflasyonist baskının da artmasına neden olarak politika çözümlerini sınırlamakta ve konjonktörü daha da çıkmaza sokmaktadır. Dünya ekonomisinde enflasyonun %4'ün altında seyrettiği geçmiş dönemlere

kıyasla 2008 yılının ilk çeyreği sonunda artarak %5.5 civarına yükseldiği görülmektedir. ABD ve Euro Bölgesi ekonomileri için 2007 yılı sonunda sırasıyla %2.9 ve %2.1 olan enflasyon oranlarının 2008 yılı sonunda %3 ve %2.8 olacağı öngörülmektedir. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde de enflasyon oranlarının 2008 yılında artacağı tahmin edilmektedir. Para politikası seçeneklerini kısıtlayan bu durum 2008 yılında tüm ülkelerde maliye politikalarının çok daha etkin kullanılmasını ve para politikalarını destekleyici yönde şekillenmesini gerektirmektedir.

Küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmaya rağmen gelişmekte olan ülkelerde büyüme güçlü seyretmektedir.

Yaşanan dalgalanmanın gelişmekte olan ülke ekonomilerine etkileri 2007 yılında sınırlı olmuştur. Genel olarak bakıldığında, gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranının 2007 yılında %7.9 olduğu ancak 2008 yılında büyümenin %6.7'ye gerileyeceği tahmin edilmektedir. ABD ile ticareti yoğun olan gelişmekte olan Asya ve Güney Amerika ekonomilerinin sırasıyla 2007 yılında %9.7 ve %5.6 büyüdüğü, 2008 yılında ise %8.2 ve %4.4 büyüyeceği öngörülmektedir. Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinin de 2007 yılında %5.8 olan büyüme oranının 2008 yılında %4.4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Diğer yandan, Orta Doğu ve Afrika'da yer alan gelişmekte olan ülkelerin 2008 yılında büyüme hızlarını koruyacakları ve 2007 yılında sırasıyla %6.2 ve %5.8 olan büyüme oranlarının %6.3 ve %6.1 olacağı tahmin edilmektedir.

II. Büyüme ve İstihdam

2007 yılında büyüme yavaşlamaya devam ederek yıllık %4.5 olarak gerçekleşmiştir.

2001 krizi sonrasında hızlanarak 2004 yılında %9.4'e ulaşan yıllık büyüme hızı bu tarihten sonra

yavaşlamaya başlamıştır. 2006 yılında %6.9 olan büyüme hızı geride bıraktığımız yıl ilk çeyrekte %7.6 iken takip eden çeyreklerde yavaşlamış ve yıllık büyüme hızı %4.5 olarak gerçekleşmiştir. Bu yavaşlamada özel kesimin tüketim ve yatırım harcamalarının durgunlaşması belirleyici rol oynamıştır. 2001 krizinden sonra her çeyrekte ortalama %8.4 artan özel tüketim harcamaları 2006 yılının ikinci yarısından itibaren %3.6'ya düşmüştür. 2007 yılının üçüncü çeyreğinde %8.2 artarak yeniden hızlanma belirtisi göstermesine rağmen tüketim harcamaları son çeyrekte sadece %2.9 artmıştır. 2007 yılında kamu kesiminin tüketim harcamalarında da yavaşlama olmuştur. Yılın ilk çeyreğinde %4.7 artan kamu tüketim harcamaları daha sonra yavaşlamış ve yıl sonunda %2.8'lik bir artış göstermiştir.

2007 yılında yatırım harcamalarındaki yavaşlama ciddi şekilde belirginleşmiştir.

2006 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşlamaya başlayan yatırım harcamaları 2007 yılında yavaşlamaya devam etmiştir. 2006 yılında yatırım harcamalarının büyüme hızı %13.3 iken 2007 yılında %3.3 ile sınırlı kalmıştır. Bu yavaşlamada özel sektör yatırım harcamalarının kesilmesi belirleyici olmuştur. 2006 yılında söz konusu harcamalar %15 artmış, 2007 yılında ise artış hızı %2.7'ye gerilemiştir. Ancak, ilk üç çeyreğinde ortalama %1 artan özel yatırım harcamalarının son çeyrekte %8.1 büyüyerek daha olumlu bir tablo sergilediği görülmüştür. Toplam yatırım harcamaları içinde yaklaşık %13'lük bir paya sahip olan kamu kesimi yatırımları ise 2007 yılında bir önceki yıla oranla hızlanarak %7.6 büyümüştür.

Dış ticaret açığının yılın ikinci yarısından itibaren yeniden genişlemeye başlaması büyümeyi olumsuz etkilemiştir.

2007 yılının ilk yarısında yavaşlayan iç talep ile birlikte durgun bir seyir

izleyen dış ticaret açığı, ikinci yarıda yeniden genişlemeye başlamıştır. Açığın genişlemesinde hem ihracatın hız kesmesi hem de ithalatın yeniden hızlanması rol oynamıştır. İlk yarıda bir önceki senenin aynı dönemine göre %11 büyüyen ihracat ikinci yarıda sadece %3 büyümüştür. Buna rağmen sene sonunda yıllık ihracat artışı %6.7 ile geçen seneye aynı kalmıştır. Diğer yandan, yılın ilk yarısında geçen yıla göre %7 artan ithalat, ikinci yarıda %15'lik artış göstermiştir. Böylece, geçtiğimiz sene %6.9'a gerilemiş olan ithalatın büyüme hızı 2007 yılında %11.1'e çıkmıştır.

Tarım sektöründe üretim gerilemiş, sanayi ve inşaat sektörlerinde ciddi yavaşlama görülmüştür.

Üretim yoluyla milli gelir rakamlarına bakıldığında ilk dikkat çeken tarım sektörü üretimindeki gerilemedir. 2005 yılında %6.6 büyüyen tarım sektörü üretimi 2006 yılında %1.3'e gerilemiş, 2007 yılında ise %7.3 küçülmüştür. Bu duruma mevsim normallerinin çok üzerinde seyreden hava sıcaklıkları, kuraklık ve tarım sektöründe etkin çalışmayan piyasa mekanizmaları yol açmaktadır. 2007 yılında inşaat sektöründe de ciddi bir yavaşlama göze çarpmaktadır. 2006 yılında %18.5 büyüyen sektör üretimi 2007 yılında %5 ile sınırlı kalmıştır. İnşaat sektörü iç talepteki daralmalara geç tepki veren sektörlerden biri olduğu için 2006 yılının ikinci yarısından itibaren daralan iç talep nedeniyle bu sektörün üretiminde görülen yavaşlamanın ancak 2007 yılında belirginleştiği düşünülmektedir. Yine bu sektör, dayanıklı ve yarı dayanıklı malların üretildiği sanayi sektörlerindeki üretimi sürükleyici rol oynadığı için sanayi sektörünün bazı alt kollarında da üretimi olumsuz etkilediği tahmin edilmektedir. İmalat sanayii geneline bakıldığında sektörde üretimin 2007 yılında yavaşladığı görülmektedir. 2006 yılında %8.4 büyüyen sektör

üretimi 2007 yılında yavaşlayarak %5.4 büyümüştür.

İmalat sanayiinde verimlilik ve çalışılan saat başına ücret artışı yavaşlamaktadır.

2007 yılında imalat sanayiinde görülen yavaşlamada hangi sektörlerin belirleyici olduğu, imalat sanayi üretim endeksinde yer alan alt sektörlerin performansına bakılarak tahmin edilebilir. 2006 yılına göre üretim artışları yavaşlayan sektörler; gıda ürünleri ve içecek imalatı, metalik olmayan mineral maddelerin imalatı, makina ve teçhizat imalatı ve radyo, tv ve haberleşme cihazları imalatı olarak öne çıkmaktadır. Ancak, genel olarak bakıldığında da imalat sanayi üretim ve verimlilik artışlarının belirgin şekilde yavaşladığı görülmektedir. 2002-2006 döneminde, sırasıyla yıllık ortalama %7.2 ve %8.2 olan imalat sanayi verimlilik ve üretim artışları, 2007 yılında %2.6 ve %4.9'a gerilemiştir. Verimlilik ve üretimdeki yavaşlamaya paralel olarak, çalışılan saat başına ücret artışlarında da yavaşlama görülmektedir. 2002-2006 döneminde her çeyrek yaklaşık %20 artan çalışılan saat başı ücret, 2007 yılında her çeyrek ortalama %9.4 artmıştır.

2007 yılında işgücüne katılım oranı gerilemiş işsizlik oranı ise sabit kalmıştır.

İstihdam rakamları 2007 yılında büyümenin yavaşladığını teyit edici nitelikte gelmiştir. 2006 yılı sonunda sırasıyla %9.9 ve %12.6 olan genel işsizlik oranı ve tarım dışı işsizlik oranı, 2007 yılında, işgücü katılım oranındaki hafif düşüşe rağmen sabit kalmıştır. 2007 yılı Aralık ayı ile 2008 yılı Ocak ve Şubat aylarının ortalamasını gösteren Ocak ayı rakamlarına bakıldığında ise işsizlik oranının genel ve tarım dışı sektörlerde arttığı görülmektedir. Ocak ayı itibarıyla bu oranlar sırasıyla %11.3 ve %13.8 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında %47.8 olan işgücüne katılım oranı ise 2008 yılı Ocak ayında %45.7'ye gerilemiştir. İşgücüne katılım

oranının gerilemesi işsizlik oranındaki artışı frenlemekle birlikte, AB ve OECD ortalamasının çok altında seyretmektedir.

Kadınların işgücüne katılımı düşüktür ve gençler arasında işsizlik artış göstermiştir.

Türkiye ekonomisinde işgücüne katılım oranının düşük olması temel olarak kadınları işgücüne katılımının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. 2007 yılı itibarıyla kadınların işgücüne katılım oranı %24.8'dir. 2008 yılı Ocak ayı verilerine göre ise bu oran daha da gerileyerek %22.3'e düşmüştür. Aynı şekilde 15-24 yaş arası grup için de işgücüne katılım oranının düşük olduğu görülmektedir. 2007 yılında bu grubun işgücüne katılım oranı %37.8 iken 2008 yılı Ocak ayı itibarıyla %35.2'ye gerilemiştir. Bu grup için işsizlik oranı ise 2006 yılında %18.7 iken 2007 yılında %19.6 olmuş, 2008 yılı Ocak ayında ise %21'e yükselmiştir.

III. Enflasyon ve Para Politikası

İlk çeyrek enflasyonu, %9.1'lik üst bandın üzerinde gerçekleşmiştir.

2008 yılı Mart ayı itibarıyla, yıllık enflasyon oranı %9.2 olarak gerçekleşmiş ve %9.1 olarak belirlenen ilk çeyrek belirsizlik üst sınırının üzerinde gerçekleşmiştir. 2007'nin son çeyreğinde yükselme eğilimine giren enflasyon, 2008'in ilk döneminde de yükselmektedir. 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla %7.1 oranına kadar gerileyen yıllık enflasyon, gıda fiyatlarının yeniden yükselişe geçmesi, akaryakıt ve tütün ürünlerindeki ÖTV artışı ve enerji fiyatlarının yükselmesiyle beraber son 6 aylık dönemde yükselmektedir. Son dönemde enflasyonda görülen yükselme, para politikasının etkileyemediği ürün gruplarındaki fiyat artışlarından kaynaklanmaktadır.

Gıda fiyatlarındaki yükselme, enflasyonun yükselme eğiliminin belirleyicisidir.

2006 yılının ikinci çeyreğinden başlamak üzere, gıda fiyatlarındaki artış, toplam enflasyon artışının üzerinde gerçekleşmektedir. Gıda fiyatları, 2006 yılında ortalama %9.6 artarken, 2007'deki artış hızı %12.4'e yükselmiştir. 2008 yılı Mart ayında ise gıda grubu fiyatları, bir önceki senenin aynı ayına oranla %13.4 yükselmiştir. Bu gelişmede, talep yönlü baskıların önemli bir etkisi olmazken, yağış eksikliği ve mevsim normallerinin üzerinde seyreden hava sıcaklıkları nedeniyle azalan üretim kaybının etkisi görülmektedir. Sebze ve meyve üretimindeki azalma, işlenmemiş gıda ürünleri fiyatlarına doğrudan yansımaktadır. Bununla birlikte üretimin gerilemesi, tarım ürünlerini girdi olarak kullanan gıda sanayinin üretim maliyetlerini artırarak, işlenmiş gıda ürünleri fiyatlarının da dolaylı olarak artmasına yol açmaktadır.

Enflasyon beklentileri, yıl sonu hedeflerin üzerinde gerçekleşmektedir.

2007 Ocak ayında %6.8 olarak beklenen 12 ay sonrasının enflasyon beklentisi 2007 Kasım ayında %5.9'a gerilemiştir. Ancak 2007'nin son döneminde artan gıda ve emtia fiyatlarının etkisiyle, enflasyon beklentileri yükselmektedir. 2008 Mart ayında 12 ay sonrasının enflasyon beklentisi %6.2, 24 ay sonrasının ise %5.4'tür. 2008 ve 2009 yılları için belirlenen %4'lük enflasyon hedefleri ile karşılaştırıldığında, beklentilerin oldukça yüksek seviyede devam ettiği görülmektedir. Beklentilerin, 2008 ve 2009 yılları hedefi olan yüzde 4 düzeyinin üzerinde seyretmesi enflasyonla mücadelede alınacak önlemlerin olduğuna işaret etmektedir.

İmalat sanayi sektörlerinde, girdi maliyetleri yükselmektedir.

Yılın ilk üç ayında, kok-kömürü petrol, ana metal sanayi üretim maliyetleri yükselirken makine teçhizat ve taşıt araçları

sektörlerindeki üretim maliyetleri gerilemiştir. Mart ayı itibariyle, petrol ve emtia fiyatlarındaki yükselmenin etkisiyle kok-petrol sektörü üretim maliyetleri %39, ana metal sanayi maliyetleri ise %17 yükselmiştir. İhracatın en önemli iki sektörü olan taşıt araçları ve makine teçhizat sektörlerinde, 2007'nin ilk çeyreğinden başlamak üzere üretim maliyetleri yavaşlamıştır. 2008'in ilk döneminde, taşıt araçları sektöründeki maliyetler %0.4 düşerken, makine ve teçhizat sektörü maliyetleri ise %1.3 oranında gerilemiştir. Tarım sektörü üretiminin gerilemesiyle birlikte artan fiyatlar, tarım ürünlerini ana girdi olarak kullanan gıda sanayi maliyetlerini olumsuz etkilemektedir. 2006 yılının üçüncü döneminden itibaren sektördeki üretim maliyetleri istikrarlı bir şekilde yükselmektedir. 2008'in ilk dönemi itibariyle girdi maliyetlerindeki artış %16'ya yükselmiştir.

IV. Kamu Maliyesi

2007 yılında IMF tanımlı FDF hedefi tutturulamamış ancak AB tanımlı bütçe ve borç stoku hedefleri yakalanmıştır.

2007 yılında milli gelir hesaplama yönteminin Avrupa Birliği standartlarına göre revize edilmesiye, bütçe rakamlarında da önemli değişiklikler olmuştur. 2007 sonu için milli gelire oranı %2.5 olması beklenen bütçe açığı yeni rakamlarla %1.6 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan, sene sonunda eski milli gelire oran olarak %4.3 civarında gerçekleşmesi beklenen IMF tanımlı faiz dışı fazla rakamı yeni milli gelire oranla %3.5 ile sınırlı kalmıştır. AB tanımlı brüt kamu borç stoku ise yeni milli gelirin %38.8'ine gelmektedir. Böylece, IMF tanımlı faiz dışı fazla bakımından hedef tutturulamamış olsa da, AB Maastricht kriterlerine göre bütçe dengesi ve borç stoku hedefleri yakalanmıştır.

Hükümet 2012 yılına kadar olan orta vadeli mali çerçeve planını açıklanmıştır.

Hükümet yeni milli gelir rakamına göre revize ederek açıkladığı orta vadeli mali çerçevede, 2012 yılına kadar olan FDF, bütçe açığı, özelleştirme ve kamu borç stoku hedeflerini ortaya koymuştur. Planda IMF tanımlı FDF'nin milli gelire oranının yıllar içinde azaltılarak 2007 yılındaki %3.5 seviyesinden 2012 yılında %2.4 seviyesine çekilmesi öngörülmüştür. Buna göre, merkezi bütçe FDF'sinin milli gelire oranı da 2007 yılındaki %2.5 seviyesinden 2012 yılında %1.7'ye gerileyecektir. 2007 yılı itibariyle %1.6 olan bütçe açığı ise 2012 yılına kadar yaklaşık bu seviyelerde seyretmeye devam edecektir. Aynı dönemde, bütçe gelirlerinin %20.6'dan %20'ye gerileyeceği tahmin edilirken, faiz dışı harcamaların %18.1'den %18.3'e çıkacağı öngörülmüştür. Planda, 2007 yılı itibariyle milli gelirin %0.8'ine tekabül eden özelleştirme gelirlerinin 2008 yılında söz konusu dönem için en yüksek seviyesi olan %1.2'ye ulaşacağı daha sonra ise giderek azalarak 2012 yılında %0.2'ye kadar gerileyeceği öngörülmüştür. Son olarak AB tanımlı brüt kamu borç stokunun milli gelire oranının 2007 yılındaki %38.8 seviyesinden 2012 yılında %30 seviyesine kadar gerileyeceği öne sürülmüştür.

Yılın ilk çeyreğinde bütçe açığı 4.4 milyar YTL olmuş, hedeflenen gelir tahsilatının %23'ü yapılmıştır.

2008 yılının ilk çeyreğinde yıl sonu için hedeflenen 204.6 milyar YTL'lik gelir hedefinin %23'ü tahsil edilmiş ve toplam gelirler bir önceki yılın aynı dönemine göre %2 artarak 47.2 milyar YTL'ye ulaşmıştır. 2008 yılı için ayrılan 222.6 milyar YTL'lik ödeneğin de %23'ü kullanılmış ve 2007 yılının ilk çeyreğine göre %4 artan harcamalar 51.6 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. Böylece, bütçe açığı bir önceki seneye göre %31 artarak 4.4 milyar YTL'ye

çıkmıştır. Belirgin artışa rağmen, bütçe açığı, sene sonunda 18 milyar YTL olarak öngörülen hedefinin %24'ü seviyesindedir. Merkezi yönetim faiz dışı fazla rakamı da benzer bir gelişim sergilemektedir. İlk çeyrekte, bir önceki yıla göre %26 azalarak 9.4 milyar YTL'ye gerilemiş olmasına rağmen, sene sonunda 36.1 milyar YTL olması hedeflenen bu kalemin dörtte birine ilk üç ayda ulaşılmıştır. Ocak-Mart döneminde toplam gelirlerin 40.3 milyar YTL'sini vergi gelirleri oluşturmuştur. Gelir ve kurumlar vergileri sırasıyla %22 ve %42 artarak 8.6 ve 4.3 milyar YTL olmuştur. Dolaylı vergilerin tahsilatı ise doğrudan vergilere oranla daha yavaş artmaya devam etmektedir. Bu dönemde hem KDV hem de ÖTV gelirleri bir önceki seneye göre %10 artmıştır. KDV gelirleri 4.2 milyar YTL ile hedeflenen tahsilatın %24'ünü karşılarken, ÖTV gelirleri 9.5 milyar YTL ile sınırlı kalmış ve hedeflenen rakamın %21'ine ulaşmıştır.

İlk çeyrekte faiz harcamalarında gerileme gözlenmesine rağmen bu kaleme ayrılan ödeneğin dörtte biri kullanılmıştır.

Yılın ilk çeyreğinde 51.6 milyar YTL olan harcamaların 13.8 milyar YTL'sini faiz giderleri kalan 37.8 milyar YTL'yi ise faiz dışı giderler oluşturmuştur. Faiz harcamalarının bir önceki seneye göre %14 gerilediği faiz dışı harcamaların ise %13 artığı görülmektedir. Böylece, yılın ilk çeyreğinde bu kalemler için ayrılan ödeneklerin sırasıyla %25'i ve %23'ü kullanılmıştır. Faiz dışı harcamalar içinde en çok artış gösteren kalemlerden biri cari transferler olmuştur. Bir önceki senenin aynı dönemine göre %18 artan cari transfer giderleri 17.5 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. Yatırım harcamaları ise aynı dönemde %26 azalmış ve 930 milyon YTL'ye gerilemiştir. Bu harcamalar için ayrılan yıllık ödeneğin ise ilk çeyrekte sadece %8'i kullanılmıştır.

Merkezi yönetim toplam borç stokunun döviz-faiz yapısında ciddi bir değişiklik olmamıştır.

2007 yılında 333.5 milyar YTL olan merkezi yönetim toplam borç stoku 2008 yılı Mart ayı itibariyle 353 milyar YTL'ye (276.5 milyar dolar) çıkmıştır. Toplam borç stokunun dörtte üçünü iç borçlar geri kalan dörtte birini ise dış borçlar oluşturmaktadır. 2007 yılı sonunda toplam borç stokunun %55.7'si sabit, %44.3'ü değişken faizli borçlardan oluşurken 2008 yılı Mart ayı itibariyle sabit faizli borçların oranı %57.4'e yükselmiş, değişken faizli borçların oranı ise %42.6'ya gerilemiştir. Aynı dönemde, toplam borcun döviz yapısında da önemli bir değişiklik olmamış, 2007 yılında %68.7'si TL, %31.3'ü döviz cinsinden olan borç stokunun, 2008 yılı Mart ayı itibariyle %67.7'si TL, %32.3'ü döviz cinsi borçlar oluşturmuştur. Döviz cinsi borçların %19'u dolar %9.6'sı ise euro cinsindendir.

2008 yılının ilk çeyreğinde iç borç stokunun ortalama vadesi kısaltmaya devam etmiş, maliyeti ise az da olsa artış göstermiştir.

2007 yılında piyasalardan yapılan iç borçlanmanın ortalama vadesi yaklaşık 34 ay olmuştur. 2007 yılının son çeyreğinde kısaltmaya başlayarak 26 aya inen ortalama vade 2008 yılının ilk çeyreğinde de kısaltmaya devam etmiş ve 24 aya gerilemiştir. İç borç stokunun neredeyse %90'ını oluşturan YTL cinsi iskontolu iç borçlanmanın ağırlıklı ortalama maliyetinde ise az da olsa bir artış görülmektedir. 2007 yılında ortalama %18.4 olan ağırlıklı ortalama maliyet yıl başındaki %20'li seviyelerden son çeyrekte %16.4'e gerilemiştir. Ancak, uluslararası finansal koşulların kötüleşmesi ve likiditenin azalmasından borçlanma'nın maliyeti de vadesi gibi olumsuz etkilenmiş ve 2008 yılının ilk çeyreğinde borçlanma maliyeti %16.7'ye çıkmıştır. Mart ayı itibariyle bakıldığında borçlanma maliyeti

%17.5 iken borcun vadesi yaklaşık 20 aydır. Diğer yandan, iç borç stokunun bileşik reel faizine bakıldığında 2007 yılı sonunda %7.64 olan oranın 2008 yılında artmaya başladığı ve Mart ayı itibariyle %9.66'ya ulaştığı görülmektedir.

V. Ödemeler Dengesi

İhracatın ithalatı karşılama oranı yükselmektedir.

2008 yılı Mart ayı itibariyle, 12 aylık toplam ihracat (fob) 117 milyar dolar, ithalat (cif) ise 184 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve yıllık dış ticaret açığı 67 milyar dolara ulaşmıştır. İhracat gelirleri, 2006 yılı Kasım ayından itibaren yükselerek artmaktadır. 2006 Ekim ayında 12 aylık toplam ihracat %12.3 oranında artarken, 2008 Mart ayındaki artış %30'a ulaşmıştır. 2007 Mart ayından itibaren, yıllık ihracat ithalatın üzerinde artmakta, ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmektedir. Bu oran; 2006'nın Ekim ayında %60.4 iken, aylar itibariyle yükselmiş ve 2008'nin Mart ayında %63.7 olarak gerçekleşmiştir.

Yılın ilk döneminde; ihraç edilen ürün miktarındaki artışın etkisiyle, ihracat gelirleri %43 oranında yükselmiştir.

2005-2007 yılları arasında, ihraç edilen ürün miktarı yıllar itibariyle önemli bir değişiklik göstermemiş; ihracat gelirleri, ürünlerin uluslararası fiyat gelişmelerine göre şekillenmişti. 2005 yılında, ihraç edilen ürün miktarı ortalama %10.5 oranında artarken, 2006'da %12.2, 2007'de ise %12.8 yükselmiştir. 2008 yılının ilk çeyreğin ise, yükselen ihracat fiyatlarının yanı sıra, miktar artışının ihracat gelirlerinin artmasında önemli rol oynadığı görülmektedir. Yılın ilk çeyreğinde, ihraç edilen ürün miktarı bir önceki senenin aynı dönemine oranla %18.2 oranında yükselmiştir.

2008'in ilk çeyreğinde, ithal ürün fiyatların artması, ithalatın dolar cinsinden yükselmesine neden olmaktadır.

Yılın ilk çeyreğinde, dolar cinsinden ithalat %40 oranında yükselmiştir. 2006 yılı ikinci yarısında kur ve borçlanma maliyetlerinin artmasıyla, azalan ithal ürün talebi 2007 yılının ikinci yarısından itibaren yükselmektedir. 2006'nın ikinci döneminde ithal edilen ürün miktarı, %14.4 oranında artarken, üçüncü ve dördüncü çeyrekteki artışlar sırasıyla %4.6'ya ve %3.2'ye gerilemiştir. Söz konusu dönemde, ithal ürün fiyatlarındaki artışların yüksek seyretmesine rağmen ithalatın miktar olarak yavaşlaması, ithalatın dolar cinsinden yükselmesini engellemiştir. 2007 ikinci yarısından itibaren yükselen ithal ürün miktarı, 2008 yılında da aynı eğilimine devam etmektedir. 2008 ilk çeyreğinde ithal edilen ürün miktarı bir önceki senenin aynı dönemine oranla %13.6 artmıştır. Bununla birlikte, ithal edilen ürünlerin yurtdışı fiyatları son 6 aylık dönemde artış eğilimine girmiştir. 2007'nin ilk dokuz ayında ortalama %7.6 oranında artan ithalat fiyatları; 2007'nin son çeyreğinde %15.6, 2008'in ilk çeyreğinde ise %22.7 artmıştır. İthalatın miktar olarak artmasının yanı sıra başta petrol ve doğal gaz olmak üzere, emtia fiyatlarındaki artışlar dolar cinsinden ithalat artışını olumsuz etkilemektedir.

Cari işlemler açığının finansmanı uzun vadeli kaynaklarla sağlanmaktadır.

Şubat ayı itibariyle yıllık 39 milyar dolar açık veren cari işlemler dengesi, 43 milyar dolarlık sermaye girişi ile finanse edilmiş ve rezervler; 4 milyar dolar yükselmiştir. 43 milyar dolarlık toplam girişin 15 milyar dolarlık kısmı doğrudan yatırımlardaki artışla sağlanırken; özel kesim, tamamına yakını uzun vadeli olmak üzere 30 milyar dolar borçlanmıştır. Bununla birlikte, son bir yıllık dönemde yabancı yatırımcıların iç borçlanma portföylerini 5 milyar dolar azatlıkları görülmektedir.

Özel kesimin borçlanması, dış borç stokunun belirleyicisidir.

2007 yılında, toplam dış borç stoku 2006 yılına oranla 41.7 milyar dolar artarak 247 milyar dolara yükselmiş ve gayri safi yurt içi hasılanın %37'si seviyesine gerilemiştir. 2007 sonu itibariyle, özel kesim borç stoku 158, kamu kesimi borç stoku 89 milyar dolardır. 2002-2007 yılları arasında, toplam dış borç stoku 117 milyar dolar yükselirken, özel kesim borç stokundaki artış 114 milyar dolardır. Dış borç stoku, özel kesimin borçlanması ile artarken, kamu kesimi borç stoku 3 milyar dolar yükselmiştir. Kamu kesimi borç stokunun tamamına yakını uzun vadeli borçlardan oluşmaktadır. Kamu kesimi; uluslararası tahvil ihraçları ile borçlanmayı tercih ederken, uluslararası para ve finansal kuruluşlara olan borcunu azaltmaktadır. 2003 yılında kamu dış borç stokunun %25'i (24 milyar dolar) IMF kredilerinden oluşurken, bu oran 2007 itibariyle %8'e (7.1 milyar dolar) gerilemiştir. Kamu kesimi dış borç stokunun GSYİH'ye oranı 2002 yılında %37.4 iken, bu oran yıllar itibariyle gerilemiş ve 2007 yılında %14.6 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında özel sektör dış borç stokunun GSYİH'ye oranı %23.6'ya yükselmiştir. 2002 yılında, özel sektörün uzun vadeli borcunun toplam içindeki payı %68 iken, bu oran 2007 yılında %76'ya yükselmiştir.

VI. Tahmin ve Beklentiler

2008 yılında ekonomik büyümenin %4 ile sınırlı kalması beklenmektedir.

2006 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşlayan ekonomik büyüme, seçim atmosferi ve uluslararası ekonomik görünümün kötüleşmesiyle 2007 yılında devam etmiştir. Artan ekonomik belirsizliklerle girilen 2008 yılında bu tabloya ek olarak siyasi belirsizliğin ortaya çıkması hızlı büyüme sürecine geri dönme umutlarını en az bir yıl daha ertelemiştir. Geride bıraktığımız yıl

içerisinde tüketim ve yatırım harcamalarında beklenen artış gerçekleşmemiş, aksine belirsizlikler nedeniyle yatırım harcamalarında ciddi bir yavaşlama görülmüştür. 2008 yılında bu trendin fazla değişmesi beklenmemektedir. Enflasyonla mücadele, borçlanma gereksinimi ve daralan uluslararası likidite koşulları çerçevesinde faiz oranlarında da bir gerileme olmayacağı varsayıldığında tüketim ve yatırım harcamalarının canlanmasının zor olacağı düşünülmektedir.

Dış ticaret açığının genişlemesini hızlandıracak ve büyümeyi yavaşlatacak riskler artmaktadır.

2008 yılında uluslararası ekonomik kriz nedeniyle Avrupa ekonomisinin beklenenden fazla yavaşlaması ihracat performansımızı olumsuz etkileyebilecektir. Diğer yandan, enerji fiyatları başta olmak üzere ithal girdi fiyatlarının artması ithalatın da beklenenden fazla gerçekleşmesine neden olabilir. Bu gelişmeler dikkate alındığında 2008 yılında ihracatın 127 milyar dolar, ithalatın ise 200 milyar dolar olması beklenmektedir. Ancak, 2008 yılında turizm gelirlerinin de bir önceki yıla oranla daha iyi olması öngörülmektedir. Hizmet gelirlerindeki artış da dikkate alındığında, cari açığın sene sonunda yaklaşık 44.5 milyar dolar olması beklenmektedir.

Yıl sonunda enflasyon oranının çift hane sınırına yaklaşacağı tahmin edilmektedir.

2006 yılında uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmalardan dolayı kur seviyesinin oynaklık göstermesi ve yine aynı nedenlerden dolayı faiz oranında yapılan ciddi artış, yurtiçi talepte durgunluğa neden olmuş ve böylece 2007 yılının ilk yarısında enflasyon oranı, üst banda yakın olmakla birlikte hedeflenen enflasyon aralığı çerçevesinde düşüşe geçmiştir. Ancak, yılın ikinci yarısında, bu defa arz yönlü etkiler nedeniyle enflasyon oranı tekrar tırmanışa geçmiştir. Gıda fiyatlarında

yaşanan artışlar ve kamu tarafından yönetilen ve yönlendirilen fiyatlardaki ayarlamaların da etkisiyle yıl sonunda enflasyon oranı %8.4 olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılının ilk çeyreğinde de yükselmeye devam ederek Nisan ayında yıllık olarak %9.7'ye ulaşan enflasyon oranının yılın geri kalanında düşüşünün sınırlı kalacağı tahmin edilmektedir. Uzun dönemdir tahminlerin üzerinde gerçekleşen enflasyonun beklentileri yukarıya çekmesi ve üretici fiyatlarındaki artışın yurtiçi talebin durgun olması nedeniyle henüz tüketicilere yansıtılmamış olması, enflasyon oranının orta vadede düşüşünü engelleyebilecek önemli risklerdir. Tüm bu gelişmelerden dolayı, Eylül ayında ramazan ayının etkisiyle çift haneli rakamlara ulaşacağı tahmin edilen tüketici enflasyonunun yıl sonunda %9.5 civarında kalacağı tahmin edilmektedir.

2008 yılında faiz oranlarının yüksek seyredeceği, YTL'nin ise dolar ve euro karşısında reel olarak değer kazanmaya devam edeceği öngörülmektedir.

Enflasyon üzerinde talepten ziyade arz yönlü baskılar olmasına karşın, uluslararası piyasalarda finansal dalgalanmanın devam edeceği beklentisi 2008 yılı genelinde nominal ve reel faiz oranının sırasıyla %18 ve %7.5 civarında kalmasına neden olabilecektir. Bu dönemde YTL'nin euro ve dolar karşısında reel olarak değer kazanmaya devam etmesi öngörülmektedir. Ayrıca, Avrupa ekonomisinde halen enflasyonist baskıların devam ediyor olması ve bu nedenle faiz indirimlerine gidilmeyeceği beklentisi ve Amerika'da uzun dönemli faiz oranlarının negatife dönmesi euronun dolar karşısında değerlenmeye devam edebileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle, 2008 yılı genelinde euro/dolar paritesinin 1.52 civarında kalacağı ve YTL'nin nominal olarak dolar karşısında değer kaybetse de reel olarak euroya oranla daha çok değer kazanacağı tahmin edilmektedir.

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2007-2008)													
ÜRETİM VE FİYATLAR													
	2007										2008		
	<u>Mart</u>	<u>Nisan</u>	<u>Mayıs</u>	<u>Haziran</u>	<u>Temmuz</u>	<u>Ağustos</u>	<u>Eylül</u>	<u>Ekim</u>	<u>Kasım</u>	<u>Aralık</u>	<u>Ocak</u>	<u>Şubat</u>	<u>Mart</u>
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (TÜİK, 1997=100)													
Yıllık % Artış	3.7	2.8	5.9	2.9	4.5	6.3	2.5	8.4	8.1	-1.0	11.4	7.5	2.4
Aylık % Artış	13.4	-4.3	8.1	-0.7	-1.8	-0.8	2.7	-2.2	6.0	-10.1	1.6	-2.7	8.0
Aylık % Artış (mevsimsellikten arındırılmış)	-0.4	-1.8	2.8	-1.0	0.5	1.3	-2.0	4.4	3.5	-10.0	11.4	-0.6	-4.7
KAPASİTE KULLANIM ORANI (TÜİK, %)													
	82.0	81.8	83.4	84.0	82.1	80.5	83.3	83.3	82.6	81.2	80.5	79.3	81.2
ÜRETİCİ FİYATLARI (TÜİK, 2003=100)													
Yıllık % Artış	10.9	9.7	7.1	2.9	2.1	3.7	5.0	4.4	5.7	5.9	6.4	8.1	10.5
Aylık % Artış	1.0	0.8	0.4	-0.1	0.1	0.9	1.0	-0.1	0.9	0.2	0.4	2.6	3.2
TÜKETİCİ FİYATLARI (TÜİK, 2003=100)													
Yıllık % Artış	10.9	10.7	9.2	8.6	6.9	7.4	7.1	7.7	8.4	8.4	8.2	9.1	9.2
Aylık % Artış	0.9	1.2	0.5	-0.2	-0.7	0.0	1.0	1.8	1.9	0.2	0.8	1.3	1.0
DÖVİZ KURU (TCMB alış kuru)													
YTL/US\$ (aylık ortalama.)	1.403	1.355	1.332	1.315	1.276	1.308	1.261	1.197	1.185	1.173	1.170	1.188	1.232
Yıllık % Artış	5.5	1.9	-6.5	-17.5	-17.5	-10.4	-14.5	-18.8	-18.3	-17.7	-17.6	-14.5	-12.2
Aylık % Artış	0.9	-3.4	-1.7	-1.3	-3.0	2.5	-3.6	-5.1	-1.0	-1.0	-0.2	1.5	3.7
YTL/€ (aylık ortalama.)	1.857	1.828	1.801	1.764	1.749	1.782	1.749	1.698	1.737	1.709	1.721	1.750	1.910
Yıllık % Artış	16.1	12.1	-1.0	-12.6	-10.9	-4.8	-6.9	-8.7	-7.1	-9.2	-6.7	-3.6	2.9
Aylık % Artış	2.3	-1.6	-1.4	-2.1	-0.9	1.9	-1.9	-2.9	2.3	-1.6	0.7	1.7	9.1
FİYAT HADLERİ (TÜİK, 2003=100)													
Dış Ticaret Hadleri (İhracat/İthalat)	97.3	97.2	97.5	98.2	98.1	97.5	97.3	96.9	96.7	97.2	96.1	96.3	96.6
İç Ticaret Hadleri (Tanım/İmalat)	99.6	99.3	102.1	103.4	104.1	104.2	106.6	107.9	107.0	107.4	109.1	109.6	106.2
İÇ BORÇLANMA YAPISI													
Yıllık Bileşik Faiz (%)	20.1	18.9	19.9	19.0	17.6	18.9	18.7	16.5	16.2	16.6	16.4	16.9	..
Ortalama Vade (gün)	1140	720	1781	958	392	836	856	854	637	719	546	711	..
(..) Yayınlanmamış veri													

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2007-2008)
SEKTÖREL ÜRETİM

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2007-2008)														
SEKTÖREL ÜRETİM														
	% Pay	2007										2008		
		Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart
SANAYİ ÜRETİMİ (yıllık % değişim)														
Toplam Sanayi	100	3.7	2.8	5.9	2.9	4.5	6.3	2.5	8.4	8.1	-1.0	11.4	7.5	2.4
Madencilik	4.9	4.1	17.4	18.0	2.9	6.3	14.6	18.5	16.8	5.2	-8.2	7.1	13.3	12.4
İmalât	86.9	3.2	1.3	5.1	2.2	3.3	5.5	1.2	7.9	8.4	-1.2	11.3	6.6	1.9
Elektrik, Gaz ve Su	8.2	8.0	11.6	9.0	9.3	13.0	8.6	9.1	8.9	6.0	3.1	12.8	13.1	3.8
İMALAT SANAYİİ (yıllık % değişim)														
Gıda ürün. ve içecek imalatı	10.6	9.4	3.7	3.3	0.2	4.4	12.2	-7.9	1.5	6.0	-10.3	10.1	7.5	4.5
Tütün ürünleri imalatı	1.4	4.1	-12.2	-12.8	-21.9	-35.4	-7.6	-2.5	3.0	-16.4	-19.9	-9.8	7.8	1.0
Tekstil ürünleri imalatı	10.9	5.7	9.3	9.2	3.0	-0.1	-3.2	-2.7	-2.6	1.0	-14.1	-3.9	-13.1	-18.8
Giyim eşyası imalatı	5.4	-10.0	5.2	0.0	5.3	6.2	7.6	4.2	15.4	9.8	-3.9	4.8	1.9	-10.5
Derinin işl., bavul çanta vb.	1.0	-2.9	18.4	2.1	-3.0	5.9	-4.5	-5.6	4.8	-6.1	-27.2	4.9	-12.9	-11.8
Ağaç ve mantar ür.imal.(Mob.hariç)	0.6	12.9	20.4	22.5	16.6	26.0	15.9	30.0	27.6	10.8	-22.6	6.4	4.4	12.6
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	1.6	4.0	7.0	10.6	3.1	10.2	5.0	7.1	18.8	9.1	-6.2	26.9	15.4	11.7
Basım ve yayım imalatı	1.7	-2.0	-3.5	0.0	0.3	-5.4	4.3	10.3	7.6	7.1	-6.9	-1.5	0.2	-3.1
Kök köm., rafine edilmiş petrol ür.im.	14.5	-0.2	-15.0	7.6	4.3	2.0	-4.1	0.1	-2.1	-0.1	0.4	7.9	-5.3	2.4
Kimyasal madde ürünleri imalatı	10.3	1.1	-3.7	4.3	2.1	17.6	14.8	12.1	23.1	23.3	13.9	19.4	11.7	-6.0
Plastik-kauçuk ürünleri imalatı	3.4	8.8	10.0	20.9	12.2	1.5	3.3	12.3	19.3	14.0	-4.2	11.3	-1.5	2.4
Metalik olmayan diğer min.mad.imal.	6.9	-75.6	-70.2	-51.6	-45.9	-4.5	17.3	4.6	-16.3	-66.9	-60.5	273.5	318.3	328.7
Ana metal sanayi	8.9	13.6	15.7	11.2	10.2	11.5	9.3	5.2	7.3	15.0	0.5	13.9	8.3	9.8
Metal eşya sanayi, mak.teçh. Hariç	3.4	9.0	15.7	20.0	-1.6	12.6	21.0	6.0	26.9	7.0	12.8	-5.6	-3.8	-2.3
B.y.s. Makina ve teçhizat imalatı	5.8	9.7	-1.5	8.2	8.0	-2.5	-0.6	-2.1	-1.9	0.0	-11.5	-8.0	-3.7	-3.9
Büro, muhasebe bilgi işlem mak. İm.	0.1	-19.8	-48.5	-53.9	-59.7	-26.6	70.3	46.9	-54.2	-43.4	-20.9	45.1	20.1	-2.3
B.y.s. Elektrikli makina cihaz.imalatı	3.2	36.5	46.6	31.2	12.9	-6.4	25.7	16.3	32.5	18.0	22.2	23.1	30.2	14.3
Radio,TV haberleşme cihazları imal.	1.5	-32.9	-35.0	-34.4	-32.4	-25.6	-18.9	-32.3	-25.9	-26.6	-22.7	-8.0	-9.5	-24.6
Tıbbi,hassas ve optik aletl., saat ima.	0.3	-26.9	-19.5	-28.9	-34.8	-9.5	-1.5	-0.5	22.7	-3.7	-18.3	1.6	-4.1	4.6
Taşıt araçları ve karoseri imalatı	6.3	1.4	8.2	6.7	1.4	3.3	15.5	5.2	25.0	24.5	17.5	46.6	35.7	26.0
Diğer ulaşım araçları imalatı	1.1	52.8	8.5	-8.0	-5.9	10.3	17.3	10.8	41.3	38.5	-15.6	78.7	-2.1	-13.5
Mobilya imalatı, b.y.s. diğer imal.	1.3	-23.5	-18.9	-33.2	-14.5	-8.0	-10.9	-10.6	1.7	1.8	0.8	18.2	31.7	9.4
SEÇİLMİŞ SANAYİ MADDELERİ														
Buzdolabı (bin adet)		567	543	643	666	578	569	504	481	464	252	391	395	416
Çamaşır Makinesi (bin adet)		503	442	474	447	276	413	444	434	554	411	379	429	505
Bulaşık Makinesi (bin adet)		139	150	153	168	101	168	177	163	186	134	176	184	195
Fırın (bin adet)		612	580	621	503	639	550	553	480	549	433	459	526	580
Televizyon (bin adet)		1,237	1,082	867	777	674	936	1,167	1,315	1,300	1,085	893	938	843
Otomobil (bin adet)		73	70	81	79	74	34	76	79	93	80	90	88	98
Minibüs-Midibüs (bin adet)		3.2	2.5	2.9	3.1	2.6	3.2	3.5	3.4	3.7	4.3	2.4	3.0	3.3
Otobüs (bin adet)		0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.7	0.6	0.6	0.7	0.6
Kamyon ve Kamyonet (bin adet)		16.3	14.9	16.2	16.5	14.3	11.4	17.2	17.4	19.4	16.7	20.0	20.3	21.2
Elektrik (megawatt-saat)		15.6	14.8	15.1	15.7	17.4	17.8	15.7	15.0	16.1	16.7	17.8	16.5	16.3

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2007-2008)												
FİNANSAL PİYASALAR												
	2007											
	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat
HİSSE SENETLERİ PİYASASI												
Ulusal 100 Endeks (1986=1)	41,850	46,018	45,578	45,667	51,644	48,689	51,371	56,262	54,341	55,297	48,662	44,680
Ulusal 100 Endeks (Aylık % Artış)	-2.38	9.96	-0.96	0.20	13.09	-5.72	5.51	9.52	-3.41	1.76	-12.00	-8.18
İşlem Hacmi (Milyon Ytl)	28,882	31,382	31,435	22,014	45,103	36,130	33,763	42,802	34,977	21,544	34,738	32,454
İMKB Piyasa Değeri (Milyon Ytl)	85,001	85,382	93,343	92,699	106,219	100,130	109,083	115,160	109,791	112,468	90,466	94,194
Yerli Yatırımcı Payı (%)	30.6	29.2	29.1	29.5	30.7	28.9	28.3	27.9	28.3	27.6	28.1	28.2
Yabancı Yatırımcı Payı (%)	69.4	70.8	70.9	70.5	69.3	71.1	71.7	72.1	71.7	72.4	71.9	71.8
VADELİ İŞLEMLER PİYASASI												
YTL/\$ Kontratları												
Nisan 2007	1.401	1.368	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran 2007	1.432	1.396	1.335	1.311	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos 2007	1.466	1.424	1.364	1.338	1.291	1.298	-	-	-	-	-	-
Ekim 2007	-	-	1.395	1.366	1.322	1.330	1.223	1.178	-	-	-	-
Aralık 2007	1.532	1.493	1.422	1.397	1.345	1.355	1.247	1.198	1.189	1.165	-	-
Şubat 2008	-	-	-	-	-	-	1.271	1.223	1.211	1.195	1.191	1.197
Nisan 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	1.229	1.216	1.215	1.227
Haziran 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.237	1.251
Ağustos 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.380
Aralık 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.299	1.329
YTL/€ Kontratları												
Nisan 2007	1.873	1.861	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran 2007	1.929	1.919	1.803	1.767	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos 2007	1.961	1.923	1.850	1.815	1.780	1.775	-	-	-	-	-	-
Ekim 2007	-	-	1.890	1.850	1.832	1.830	1.738	1.701	-	-	-	-
Aralık 2007	2.061	2.050	1.923	1.903	1.838	1.890	1.779	1.758	1.766	1.714	-	-
Şubat 2008	-	-	-	-	-	-	1.820	1.770	1.815	1.757	1.762	1.819
Nisan 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	1.825	1.778	1.787	1.851
Haziran 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.825	1.926
Ağustos 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.162
Aralık 2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.855	1.990
TAHVİL ve BONO PİYASASI												
Hazine Bonosu/Devlet Tahvili Getirileri*												
1-30 Gün Vadeli	17.3	16.2	16.1	16.8	16.0	16.3	16.2	15.1	15.1	15.2	14.9	15.1
31-60 Gün Vadeli	16.6	16.1	16.0	16.4	15.3	16.3	15.3	15.3	15.3	15.1	14.9	15.4
61-90 Gün Vadeli	16.4	16.5	17.0	15.6	15.2	16.7	15.7	15.4	15.2	15.1	15.1	15.4
91-180 Gün Vadeli	17.6	17.7	16.7	16.5	16.0	16.9	16.5	15.8	15.5	15.4	15.6	15.6
181-270 Gün Vadeli	18.6	18.3	17.6	17.0	17.0	18.0	17.3	16.4	16.5	16.3	15.9	16.0
271-365 Gün Vadeli	19.2	18.7	18.5	18.3	18.3	18.8	17.8	16.6	16.5	16.6	16.3	16.7
366 ve Üstü	21.2	20.2	20.0	19.3	18.8	19.0	18.3	17.0	17.4	17.4	17.2	17.6

* Yıllık Basit Faizle Ağırlıklı Ortalamalar

TÜSİAD KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2007-2008) ÖDEMELER DENGESİ													
2007												2008	
Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	
CARI İŞLEMLER DENGESİ (aylık, milyon \$)													
Dış Ticaret Dengesi *	-3,107	-3,018	-3,238	-3,571	-3,118	-2,836	-1,617	-2,273	-3,233	-5,077	-3,986	-3,760	
İthalat (CIF)	-2,667	-3,081	-3,391	-4,215	-3,882	-4,902	-4,569	-4,033	-4,266	-4,841	-4,572	-3,417	
İhracat (FOB), Bavlul ticareti hariç	11,383	13,234	12,919	14,935	14,265	15,214	14,682	14,459	15,622	16,120	16,336	15,942	
Hizmetler Dengesi	7,657	8,956	8,306	9,139	8,977	8,933	8,732	9,032	9,890	9,711	10,627	11,016	
Yatırım Gelin Dengesi	286	560	661	873	1,180	2,110	3,224	2,472	1,431	198	543	161	
Carı Transferler	-854	-639	-616	-396	-585	-416	-493	-895	-332	-729	-139	-670	
	128	142	108	167	169	372	221	183	160	295	182	166	
ÖDEMELER DENGESİ (12 Aylık Küm. , milyon \$)													
Cari İşlemler Dengesi	-32,877	-32,776	-32,174	-31,717	-32,027	-33,172	-33,272	-34,028	-35,078	-37,434	-38,322	-38,975	
Dış Ticaret Dengesi *	-41,781	-41,547	-40,776	-40,376	-40,589	-41,924	-42,326	-43,040	-44,133	-46,786	-48,189	-48,939	
İthalat (CIF)	143,610	145,239	146,571	148,812	150,611	154,116	156,522	158,828	163,250	170,057	175,801	180,360	
İhracat (FOB), Bavlul ticareti hariç	88,566	90,111	91,961	94,058	95,219	97,085	99,006	100,431	103,432	106,105	111,274	114,633	
Hizmetler Dengesi	13,838	13,870	13,862	13,670	13,569	13,539	13,788	13,972	14,183	14,332	14,214	14,089	
Yatırım Gelin Dengesi	-6,854	-7,037	-7,213	-6,959	-7,002	-7,017	-6,910	-7,121	-7,274	-6,770	-6,652	-6,468	
Carı Transferler	1,920	1,938	1,953	1,948	1,995	2,230	2,176	2,161	2,146	2,123	2,305	2,343	
Sermaye Hareketleri	32,350	33,261	31,856	29,844	31,550	34,799	31,969	35,002	35,840	36,425	39,210	38,365	
Doğrudan Yatırımlar	24,929	25,726	25,892	19,859	20,557	22,092	19,922	21,323	19,556	18,218	15,291	14,255	
Portföy Yatırımları	10,497	8,297	11,386	14,501	14,316	15,137	9,313	8,327	4,026	-762	-2,165	-5,050	
Diğer Yatırımlar	1,226	4,658	-1,264	523	5,556	7,670	14,252	14,473	22,310	27,056	32,140	33,281	
Merkez Bankası	-1,319	-1,334	-1,329	-1,307	-1,305	-1,354	-1,413	-1,419	-1,464	-1,444	-1,501	-1,499	
Genel Hükümet	-403	-363	-407	-419	-622	-190	-618	-599	-547	-593	-288	-558	
Bankalar	-5,619	-6,754	-12,741	-14,153	-10,421	-9,554	-3,711	-3,905	2,291	4,530	6,363	5,244	
Diğer Sektörler	13,600	18,114	18,651	19,573	21,044	22,047	24,094	24,628	26,081	27,448	31,200	32,188	
IMF Kredileri (net)	-5,033	-5,005	-5,438	-3,171	-3,140	-3,279	-4,100	-4,232	-4,051	-2,885	-3,634	-2,094	
Rezerv Varlıklar**	-4,302	-5,420	-4,158	-5,039	-8,879	-10,100	-11,518	-9,121	-10,052	-9,448	-6,056	-4,121	
Net Hata ve Noksan	528	-484	319	1,873	477	-1,626	1,304	-974	-763	291	-888	610	
DIŞ TİCARET (yıllık % değişim)													
İthalat (CIF)	16.3	14.0	11.5	17.7	14.4	29.9	19.7	19.0	39.5	23.7	54.2	40.4	
İhracat (FOB)	26.4	20.9	28.7	29.8	14.7	26.4	28.3	18.6	43.6	12.5	61.9	44.3	
Fiyat Endeksi (2003=100)													
İthalat	8.6	9.6	8.3	6.7	7.0	8.1	4.8	8.7	13.5	15.4	21.4	22.1	
İhracat	9.4	9.4	9.9	9.0	9.3	12.2	10.3	14.7	19.5	19.4	19.0	19.8	
Miktar Endeksi (2003=100)													
İthalat	7.1	4.1	3.1	12.4	9.0	21.8	16.9	9.7	21.6	18.4	26.7	14.6	
İhracat	15.6	10.5	17.3	19.5	5.0	13.0	16.6	3.8	20.6	-4.7	35.6	20.1	

(*) FOB, bavlul ticareti dahil

(**) Eski içretili artış göstermektedir.

TÜSİAD KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2006-2007)
MERKEZİ BÜTÇE

2007

	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart
12 AYLIK KÜMÜLATİF (milyon YTL)													
Gelirler	179,094	181,244	182,622	182,083	180,290	183,178	185,057	186,698	188,232	189,617	193,007	197,399	190,696
Vergi Gelirleri	140,165	140,432	141,847	142,087	141,181	145,465	147,125	148,778	152,112	152,832	155,914	159,550	159,146
Diğer Gelirler	38,929	40,812	40,774	39,996	39,109	37,713	37,932	37,920	36,120	36,786	37,093	37,848	31,550
Harcamalar	185,371	186,592	190,264	194,385	196,696	196,073	199,840	199,181	202,005	203,501	201,319	202,613	205,621
Cari	64,713	65,783	66,491	66,799	67,707	68,506	69,329	69,662	70,822	71,510	72,286	72,735	73,329
Yatırım	12,194	12,762	12,818	13,373	13,500	13,444	13,443	13,328	13,482	12,915	12,785	12,419	12,587
Transferler	104,706	104,803	107,720	111,091	112,398	110,894	113,829	112,790	114,248	115,523	112,742	113,796	116,073
Cari Transferler	51,321	52,254	55,065	57,465	58,805	58,835	59,493	59,841	61,917	63,249	63,500	64,587	65,906
Sermaye Transferleri	2,755	2,950	3,108	3,662	3,624	3,271	3,246	3,118	3,491	3,543	3,247	3,468	3,650
Faiz Giderleri	50,630	49,599	49,548	49,963	49,969	48,788	51,090	49,831	48,840	48,732	45,994	45,741	46,516
İç Borç Faiz Ödemeleri	42,726	41,319	41,311	41,756	41,823	40,771	43,145	42,173	41,384	41,519	39,165	38,940	39,381
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	44,353	44,252	41,905	37,661	33,563	35,893	36,307	37,347	35,067	34,848	37,682	40,527	31,591
Bütçe Dengesi	-6,277	-5,348	-7,643	-12,302	-16,405	-12,895	-14,783	-12,483	-13,773	-13,883	-8,312	-5,214	-14,925
Bütçe Emanetleri ve Avanslar	1,421	959	760	-549	-492	507	196	452	897	232	-3,118	-1,153	-1,818
Nakit Dengesi	-4,856	-4,389	-6,883	-12,852	-16,897	-12,388	-14,587	-12,032	-12,876	-13,651	-11,429	-6,367	-16,742
Finansman	4,856	4,389	6,883	12,852	16,897	12,388	14,587	12,032	12,876	13,651	11,429	6,367	16,742
Dış Borçlanma (net)	-433	-345	1,641	1,285	983	-659	-2,632	-4,163	-2,699	-3,352	-5,340	-6,634	-7,200
İç Borçlanma (net)	15,875	14,871	13,200	16,274	15,497	14,142	18,585	16,989	14,666	13,775	11,162	7,961	9,139
Kısa Vadeli Borçlanma (net)	-6,370	-3,710	-1,897	-1,936	-5,565	-7,562	-9,082	-5,101	-5,101	-3,460	-6,071	-4,916	-6,106
Diğer	-10,585	-10,137	-7,958	-4,708	417	-1,095	-1,367	-794	908	3,228	5,607	5,041	14,803
12 AYLIK KÜMÜLATİF (milyon \$)													
Gelirler	127,662	133,732	137,118	138,445	141,297	140,014	146,718	156,025	158,879	161,657	164,901	166,137	154,738
Vergi Gelirleri	99,913	103,618	106,503	108,034	110,646	111,188	116,645	124,335	128,392	130,296	133,210	134,282	129,137
Diğer Gelirler	27,749	30,113	30,615	30,410	30,650	28,826	30,074	31,690	30,488	31,361	31,691	31,854	25,601
Harcamalar	132,137	137,678	142,856	147,799	154,154	149,871	158,439	166,458	170,505	173,493	172,002	170,525	166,848
Cari	46,129	48,538	49,923	50,790	53,063	52,363	54,966	58,217	59,778	60,965	61,760	61,216	59,502
Yatırım	8,692	9,416	9,624	10,168	10,580	10,276	10,658	11,138	11,380	11,011	10,923	10,452	10,214
Transferler	74,637	77,329	80,880	84,467	88,088	84,764	90,246	94,239	96,432	98,489	96,324	95,774	94,186
Cari Transferler	36,583	38,556	41,344	43,693	46,086	44,971	47,167	50,010	52,262	53,923	54,253	54,358	53,479
Sermaye Transferleri	1,964	2,177	2,334	2,785	2,841	2,500	2,574	2,606	2,947	3,020	2,775	2,919	2,962
Faiz Giderleri	36,090	36,597	37,202	37,989	39,161	37,292	40,505	41,644	41,224	41,546	39,296	38,497	37,745
İç Borç Faiz Ödemeleri	30,456	30,487	31,017	31,749	32,778	31,164	34,206	35,244	34,931	35,396	33,462	32,773	31,956
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	31,616	32,651	31,463	28,635	26,304	27,435	28,785	31,212	29,599	29,710	32,195	34,109	25,634
Bütçe Dengesi	-4,475	-3,946	-5,739	-9,354	-12,857	-9,857	-11,720	-10,432	-11,625	-11,836	-7,101	-4,388	-12,110
Bütçe Emanetleri ve Avanslar	1,013	708	570	-418	-385	387	155	377	757	198	-2,664	-971	-1,475
Nakit Dengesi	-3,462	-3,238	-5,168	-9,772	-13,243	-9,469	-11,565	-10,055	-10,868	-11,638	-9,765	-5,359	-13,585
Finansman	3,462	3,238	5,168	9,772	13,243	9,469	11,565	10,055	10,868	11,638	9,765	5,359	13,585
Dış Borçlanma (net)	-309	-254	1,232	977	771	-503	-2,086	-3,479	-2,278	-2,858	-4,562	-5,584	-5,842
İç Borçlanma (net)	11,316	10,973	9,911	12,374	12,145	10,809	14,735	14,198	12,379	11,744	9,537	6,700	7,416
Kısa Vadeli Borçlanma (net)	-4,541	-2,737	-1,424	-1,472	-4,361	-5,780	-7,201	-4,263	-4,305	-2,949	-5,187	-4,137	-4,954
Diğer	-7,545	-7,480	-5,975	-3,579	327	-837	-1,083	-664	766	2,752	4,790	4,243	12,012
KAMU BORÇ STOKU (GSYİH'ye oran, %)													
Toplam Kamu Brüt Borç Stoku	48.1	..	..	43.6	..	..	42.6	..	..	41.3	..	..	..
Toplam Kamu Net Borç Stoku	33.4	..	..	30.8	..	..	29.9	..	..	29.1	..	..	..
Net Dış Borç Stoku	2.9	..	..	2.3	..	..	1.5	..	..	1.3	..	..	..
Net İç Borç Stoku	30.5	..	..	28.3	..	..	28.4	..	..	27.8	..	..	..

(..) Yayımlanmamış veri

TÜSİAD KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME

ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2007-2008)
PARASAL GELİŞMELER

	2007											2008	
	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart
PARA ARZLARI (yıllık % değişim)													
Dolaşımdaki Para	16.1	6.8	2.9	10.6	8.3	8.2	14.3	11.3	14.7	11.3	20.0	18.5	24.8
Vadesiz Mevduat (YTL)	-6.0	-4.3	3.1	-3.9	12.4	17.2	29.6	24.4	22.0	13.2	20.3	26.6	30.4
Vadesiz Mevduat (YP)	30.6	27.4	-9.8	-3.3	6.9	7.7	-3.6	-4.5	-6.1	-6.4	-5.1	-7.2	-1.0
M1	11.9	8.9	-1.6	0.7	9.1	11.1	13.0	9.9	10.0	6.0	11.5	12.6	17.7
Vadeli Mevduat (YTL)	21.9	19.4	15.9	19.6	21.4	25.1	21.6	22.4	22.1	24.3	23.6	24.1	27.9
Vadeli Mevduat (YP)	34.7	41.3	24.2	23.1	27.1	24.5	14.9	12.0	8.8	7.6	3.4	2.7	10.6
M2	22.9	22.3	13.6	15.7	19.9	21.5	17.7	16.6	15.6	15.4	15.2	15.4	20.8
Repo	71.3	27.6	42.2	38.3	22.9	24.2	24.1	23.9	44.8	-5.6	35.1	8.0	-1.2
Para Piyasası Fonları	-9.5	-9.2	-18.2	-4.5	3.8	9.6	3.5	10.7	15.4	15.9	14.6	16.9	20.5
M3	21.0	20.0	11.5	14.6	18.9	20.8	16.9	16.4	15.9	15.1	15.4	15.4	20.4
M2 (milyar YTL)	306.7	309.9	315.2	323.1	325.7	333.4	331.4	331.0	335.5	343.4	346.3	351.9	370.3
M2'nin Bileşimi (%)													
Dolaşımdaki Para	7.2	7.2	7.1	7.4	7.3	7.2	7.8	7.5	7.3	7.4	7.1	7.0	7.4
Vadesiz Mevduat	6.9	6.8	7.9	7.4	7.3	8.1	8.2	7.8	8.2	7.5	7.5	8.0	7.4
Vadeli Mevduat	49.9	49.8	49.6	50.3	50.5	50.4	51.1	51.6	51.7	52.9	53.5	53.2	52.9
Döviz Tevdiat Hesabı	36.1	36.2	35.5	34.9	34.9	34.4	33.0	33.1	32.8	32.2	31.8	31.7	32.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
KREDİ HACMİ (yıllık % değişim)													
Mevduat Bankaları Kredileri	35.3	30.9	24.0	22.3	24.4	26.4	24.5	25.7	26.7	25.7	27.8	30.6	32.7
Kamu	47.4	42.5	35.1	33.0	33.1	35.5	32.1	31.5	31.4	32.3	33.6	35.4	35.5
Özel	13.2	9.5	3.8	2.5	5.0	15.5	14.2	22.5	23.5	15.1	17.0	18.8	21.3
Yabancı	180.6	170.9	148.3	147.3	148.1	60.7	58.8	32.1	33.2	55.7	58.4	64.9	66.3
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri	14.5	14.3	8.4	11.5	14.8	19.5	17.8	18.0	18.9	20.1	21.9	22.4	32.7
MEVDUAT HACMİ													
Bankacılık Sektörü Mevduat (milyar YTL)	319.5	323.6	324.6	331.9	338.2	338.7	336.3	338.0	342.3	356.9	360.0	365.2	..
On bin YTL'ye kadar	26.8	26.9	27.1	28.0	28.0	28.1	28.3	28.4	28.5	28.7	28.2	28.7	..
On bin-Elli bin YTL arası	55.0	55.2	55.8	57.3	57.6	57.6	58.6	58.5	58.6	59.7	60.0	60.8	..
Elli Bin-İkiyüzelli Bin YTL Arası	68.5	69.4	70.2	72.8	73.9	74.3	74.9	74.8	75.4	77.6	78.1	79.6	..
İkiyüzelli Bin-Bir Milyon YTL Arası	43.3	44.4	45.0	46.5	47.4	47.3	46.7	46.8	47.5	49.2	49.8	50.6	..
Bir Milyon YTL Üzeri	126.0	127.8	126.5	127.3	131.4	131.4	127.9	129.5	132.2	141.6	144.0	145.5	..
Vadelerine Göre Mevduatın Dağılımı (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	..
Vadesiz	16.0	17.4	16.1	16.6	17.3	16.1	15.7	15.8	15.6	16.0	14.9	14.8	..
1 Aya Kadar	31.1	31.8	31.6	29.1	29.0	29.4	28.3	28.7	27.1	28.3	28.5	28.5	..
1-3 Ay Arası	43.4	41.5	43.1	45.1	44.2	44.6	45.7	45.5	47.3	45.9	47.1	46.9	..
3-6 Ay Arası	5.1	4.9	4.7	4.8	5.0	5.3	5.4	5.1	5.2	5.0	4.7	4.8	..
6 Ay-1 Yıl Arası	1.9	2.0	2.0	1.9	2.0	1.9	2.1	2.1	2.0	2.2	2.2	2.2	..
1 Yıl ve Daha Uzun Vadeli	2.4	2.5	2.4	2.5	2.5	2.7	2.7	2.7	2.8	2.6	2.7	2.7	..
FAİZ ORANLARI													
Interbank	17.5	17.5	17.5	17.5	17.5	17.5	17.4	17.0	16.5	16.0	16.0	16.0	..
3 Aylık Mevduat Faizi	23.3	22.7	22.6	22.7	22.7	22.6	22.6	22.3	21.1	21.2	21.2	21.2	21.2
12 Aylık Mevduat Faizi	23.0	22.5	22.4	22.4	22.3	22.1	22.0	21.7	21.0	21.0	21.2	21.2	21.1
MB REZERVLERİ (milyar \$)	67.5	66.2	65.8	68.3	68.8	71.9	71.7	70.2	72.4	71.3	71.4	74.9	74.8
(..) Yayımlanmamış veri													

(..) Yayımlanmamış veri

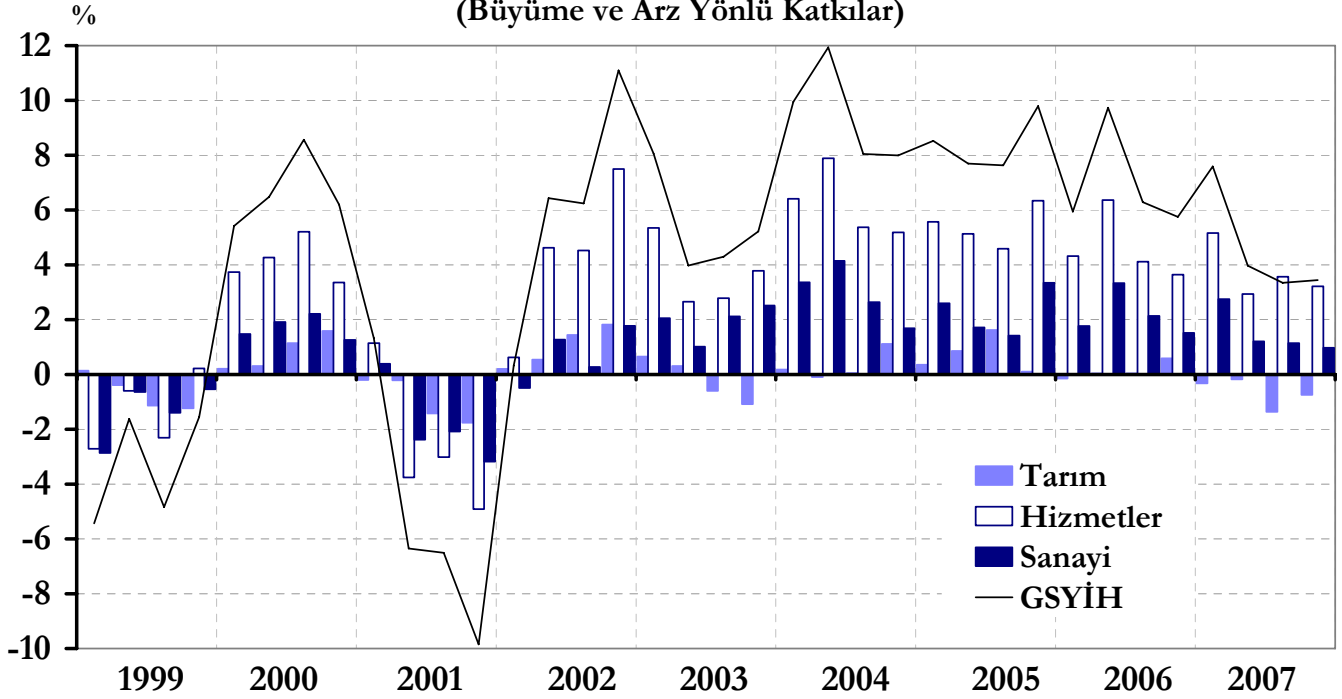
GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA (1998 fiyatlarıyla)													
Harcama Gruplarına Göre		Sektörler İtibarıyla											
Yıllık % Büyüme		Dönemler İtibarıyla Yıllık % Büyüme				% Pay		Yıllık % Büyüme		Dönemler İtibarıyla Yıllık % Büyüme			
2006	2007	2007-1	2007-2	2007-3	2007-4	2007	2007	2006	2007	2007-1	2007-2	2007-3	2007-4
Yerleşik Hanehalklarının Tüketimi													
Yerleşik ve Y. Olmayan Hanehalklarının Yurtiçi Tüketimi													
Yerleşik Olmayan Hanehalklarının Yurtiçi Tüketimi (-)													
Yerleşik Hanehalklarının Yurtdışı Tüketimi													
Devletin nihai tüketim harcamaları													
Maaş ve Ücret													
Mal ve Hizmet Alımları													
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu													
Kamu Sektörü													
Makine teçhizat													
İnşaat													
Özel Sektör													
Makine Teçhizat													
İnşaat													
Stok Değişimleri													
Mal ve Hizmet İhracatı													
Mal ve Hizmet İthalatı (-)													
G.S.Y.İ.H													

İŞGÜCÜ PİYASASI (2007-2008)													
	2007												
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	2008 Ocak
TEMEL GÖSTERGELER													
TÜRKİYE TOPLAMI													
Nüfus (15 yaş üstü, bin)	48,892	48,935	49,006	49,054	49,118	49,178	49,263	49,317	49,373	49,454	49,511	49,575	49,642
İşgücü (bin)	22,898	22,646	23,019	23,512	23,965	24,236	24,400	24,292	24,135	23,612	23,217	22,879	22,679
İstihdam (bin)	20,390	20,058	20,618	21,216	21,843	22,095	22,249	22,060	21,882	21,310	20,867	20,443	20,112
İşsizlik (bin)	2,508	2,587	2,401	2,296	2,123	2,141	2,151	2,232	2,253	2,302	2,350	2,436	2,567
İşgücüne katılma oranı (%)	46.8	46.3	47.0	47.9	48.8	49.3	49.5	49.3	48.9	47.7	46.9	46.2	45.7
İşsizlik Oranı (%)	11.0	11.4	10.4	9.8	8.9	8.8	8.8	9.2	9.3	9.7	10.1	10.6	11.3
TARIM DIŞI													
İşgücü (bin)	17,597	17,547	17,612	17,752	17,855	17,865	17,957	18,031	18,067	18,014	17,913	17,856	17,907
İstihdam (bin)	15,187	15,056	15,305	15,551	15,801	15,811	15,874	15,885	15,899	15,798	15,656	15,535	15,436
İşsizlik (bin)	2,411	2,492	2,307	2,201	2,053	2,055	2,083	2,146	2,168	2,216	2,257	2,321	2,471
İşsizlik Oranı (%)	13.7	14.2	13.1	12.4	11.5	11.5	11.6	11.9	12.0	12.3	12.6	13.0	13.8
TOPLAM İSTİHDAM (bin)													
TARIM	5,203	5,003	5,313	5,665	6,042	6,284	6,375	6,174	5,983	5,512	5,211	4,908	4,676
Ücretli ve Yevmiyeli	384	302	349	446	540	596	632	591	588	496	417	311	265
Kendi hesabına ve İşveren	2,549	2,565	2,612	2,681	2,733	2,752	2,701	2,623	2,596	2,502	2,477	2,480	2,458
Ücretsiz aile işçisi	2,270	2,137	2,352	2,538	2,769	2,937	3,041	2,961	2,799	2,515	2,317	2,118	1,953
TARIM DIŞI	15,187	15,056	15,305	15,551	15,801	15,811	15,874	15,885	15,899	15,798	15,656	15,535	15,436
Ücretli ve Yevmiyeli	11,353	11,283	11,547	11,814	12,054	12,045	12,099	12,105	12,127	12,070	12,040	11,939	11,863
Kendi hesabına ve İşveren	3,363	3,313	3,318	3,310	3,316	3,323	3,314	3,305	3,296	3,288	3,210	3,201	3,192
Ücretsiz aile işçisi	472	460	441	426	430	443	460	474	477	439	405	395	382
EKONOMİK FALİYETE GÖRE İSTİHDAM (bin)													
Tarım	5,203	5,003	5,313	5,665	6,042	6,284	6,375	6,174	5,983	5,512	5,211	4,908	4,676
Sanayi	4,143	4,074	4,118	4,136	4,171	4,187	4,163	4,212	4,243	4,311	4,292	4,289	4,298
İnşaat	1,028	943	1,049	1,166	1,292	1,385	1,427	1,423	1,382	1,329	1,259	1,130	1,019
Hizmetler	10,017	10,040	10,138	10,249	10,339	10,238	10,283	10,250	10,275	10,157	10,104	10,115	10,119

GSYİH

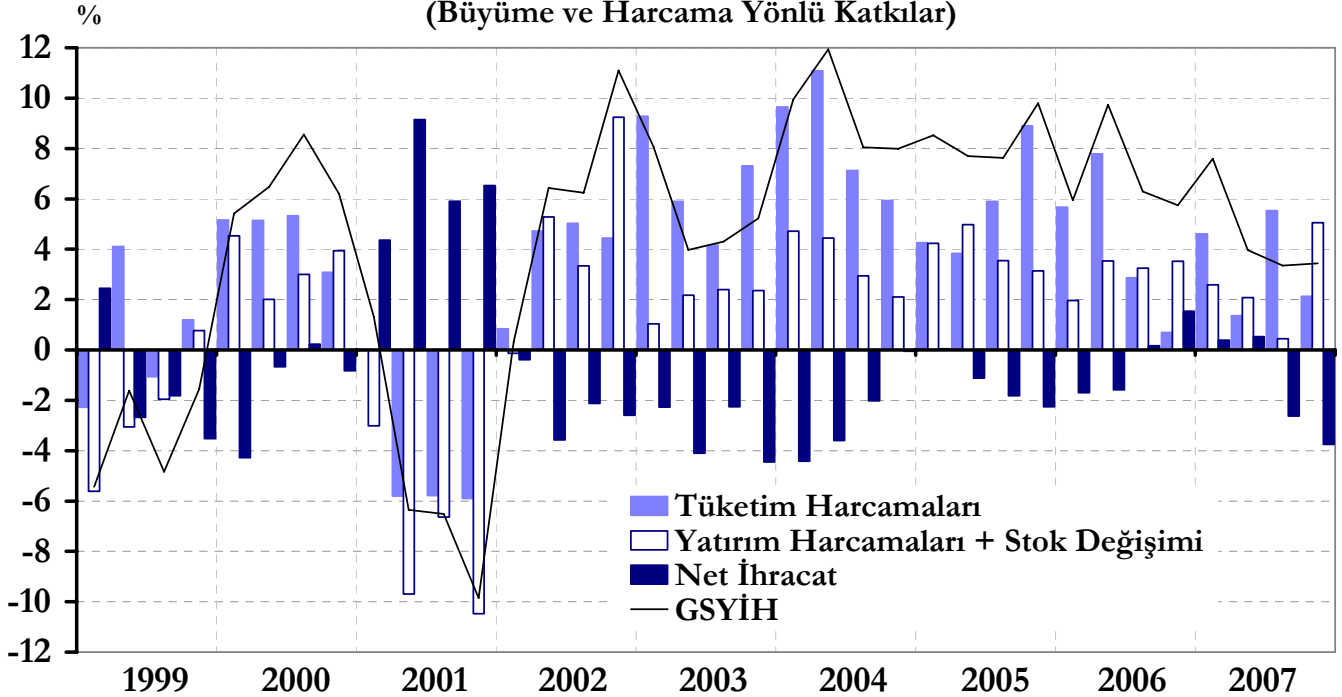
(Büyüme ve Arz Yönlü Katkılar)

Kaynak: TÜİK

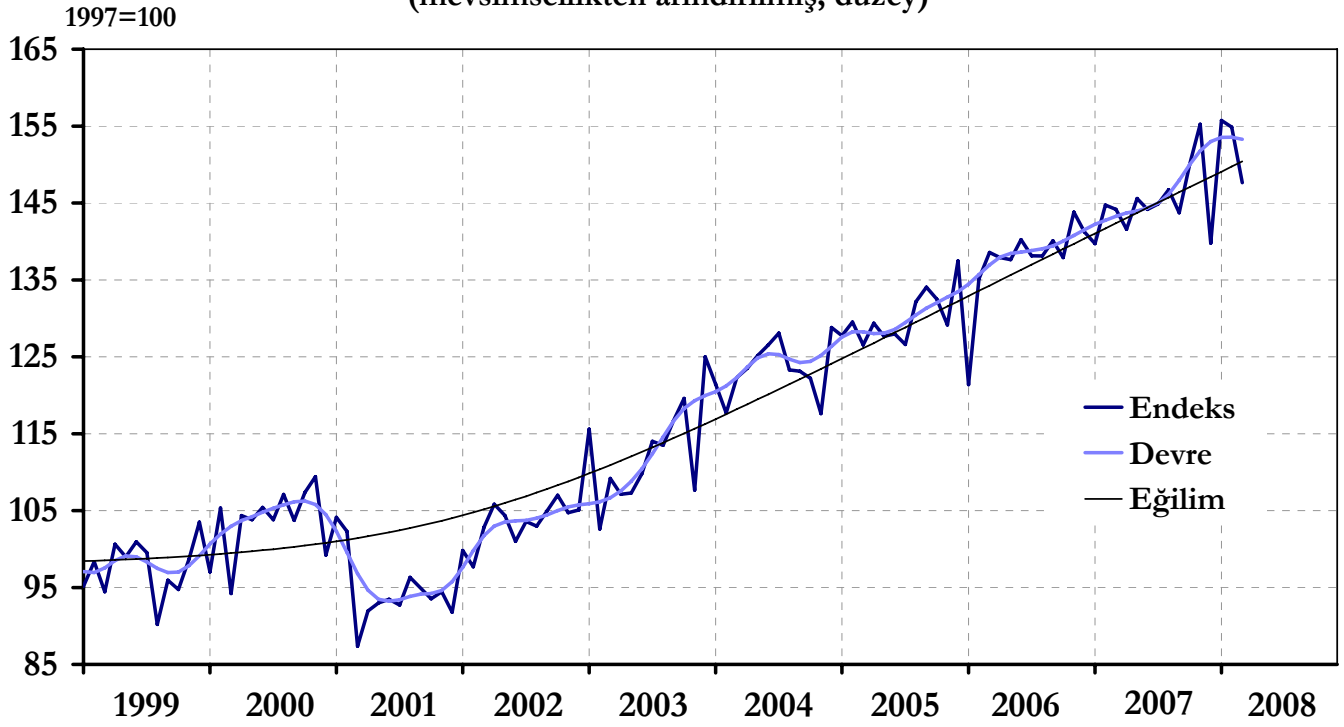
GSYİH

(Büyüme ve Harcama Yönlü Katkılar)

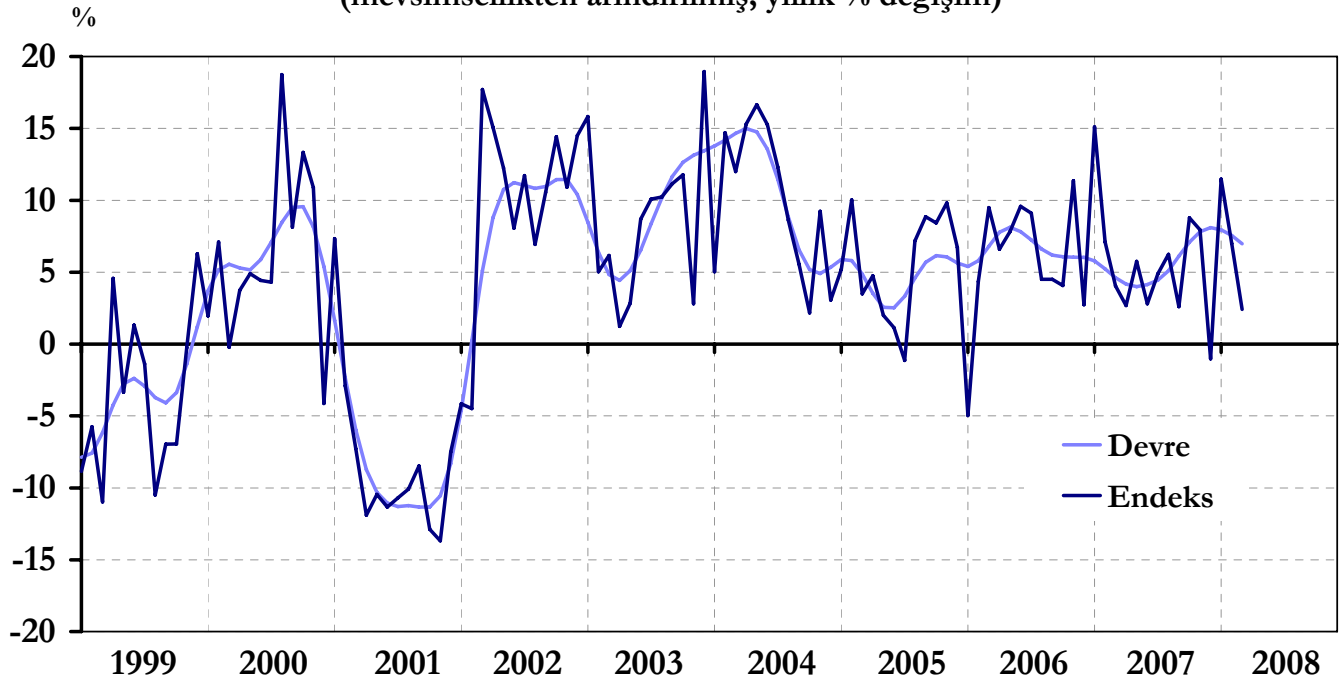

Kaynak: TÜİK

Sanayi Üretim Endeksi
(mevsimsellikten arındırılmış, düzey)

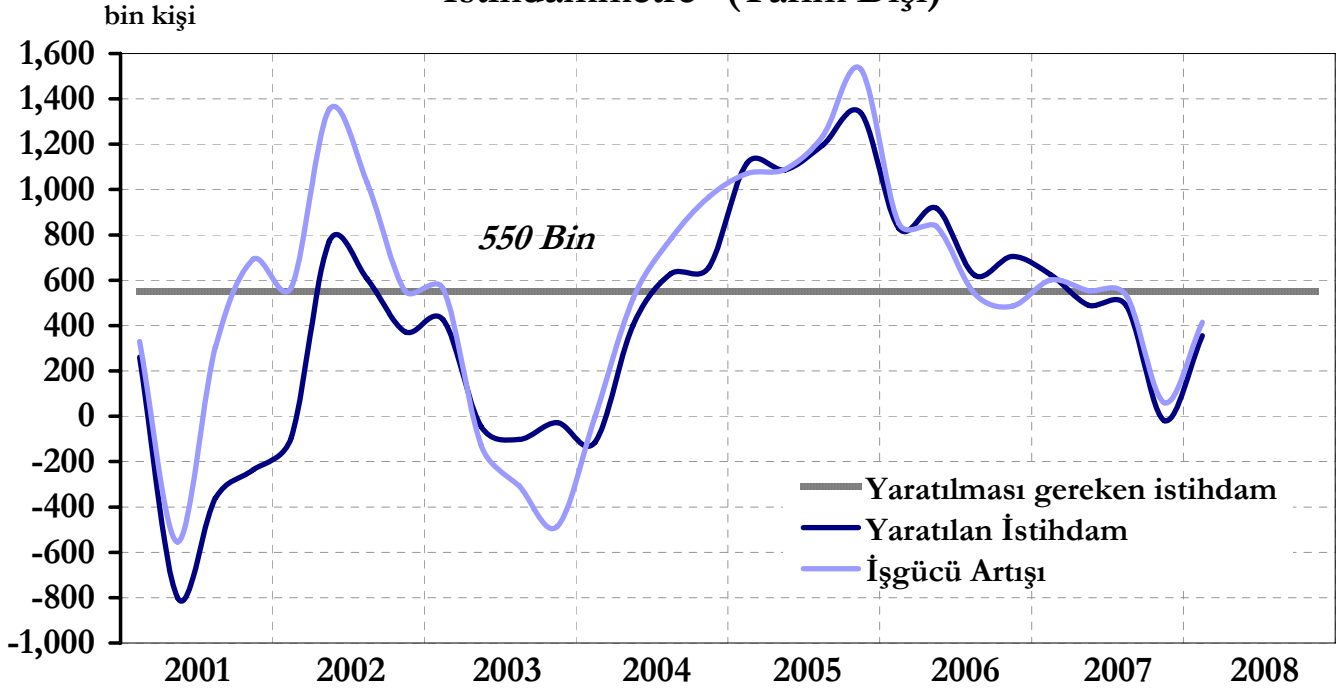
Sanayi Üretim Endeksi
(mevsimsellikten arındırılmış, yıllık % değişim)

Kaynak: TÜİK, TÜSİAD Ekonomik Araştırmalar Bölümü

İstihdammetre* (Tarım Dışı)

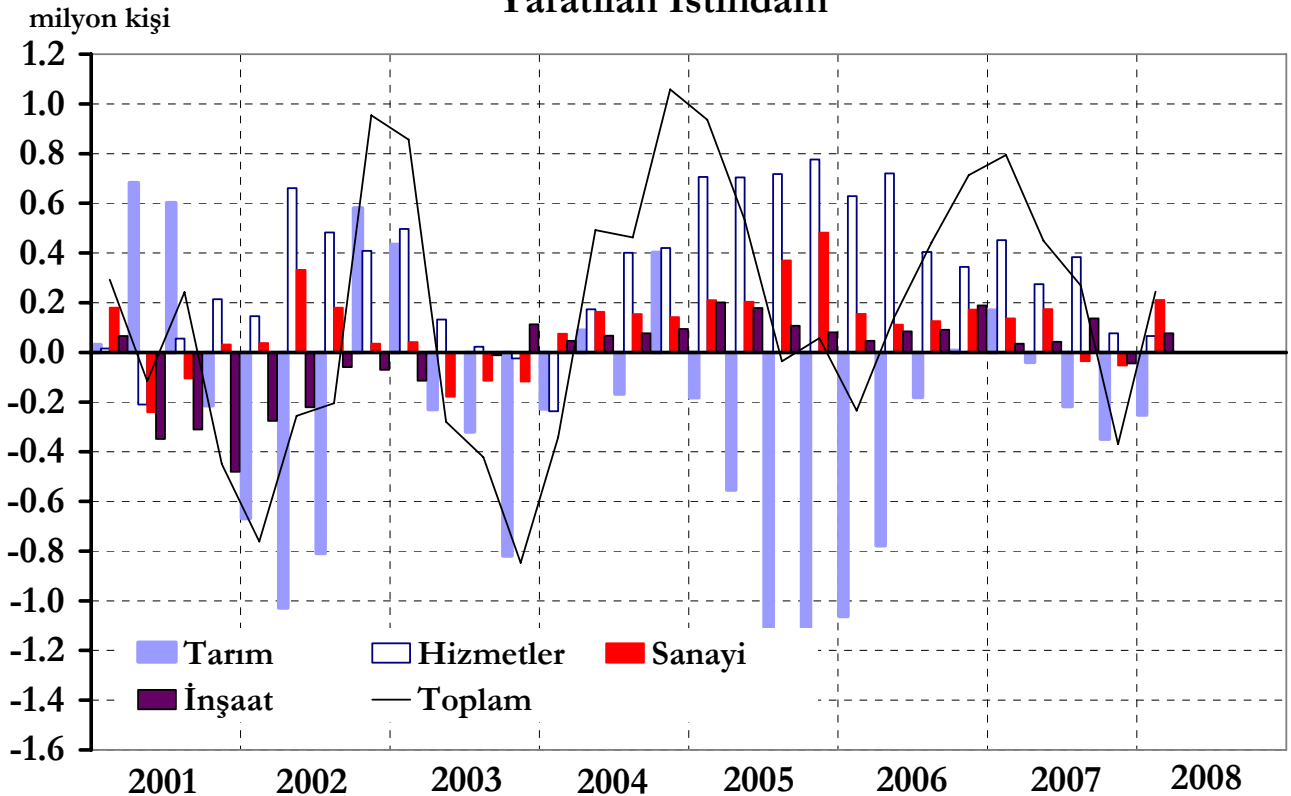

* Dört dönemlik kümülatif değişim (Bin Kişi), 2007 4. döneminden itibaren yeni veriler kullanılmaktadır.

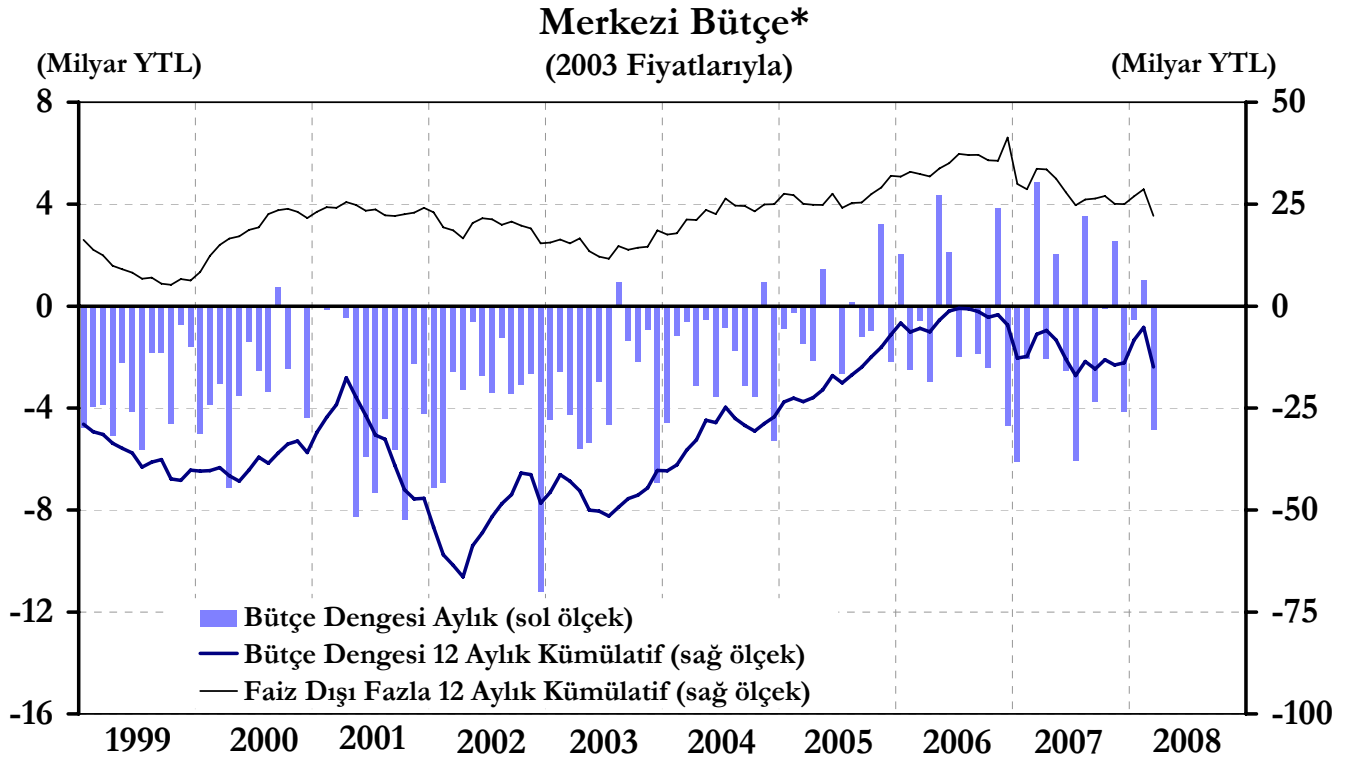
Kaynak: TÜİK, TÜSİAD Ekonomik Araştırmalar Bölümü

Yaratılması Gereken İstihdam: Yıllık yüzde 5 büyüme oranı varsayımı altında, 2002-2010 döneminde tarım-dışı sektörde işgücüne yaklaşık 6 milyon kişinin ekleneceği öngörülmektedir. 2010 yılında tarım-dışında işsiz sayısının 2,5 milyonda tutulması ve işsizlik oranının yüzde 11,5'a düşürülebilmesi için, her yıl tarım dışında 550.000 net istihdamın yaratılması zorunluluğu oraya çıkmaktadır. (*Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik, TÜSİAD Raporu, Aralık 2002, sayfa 196*)

Yaratılan İstihdam

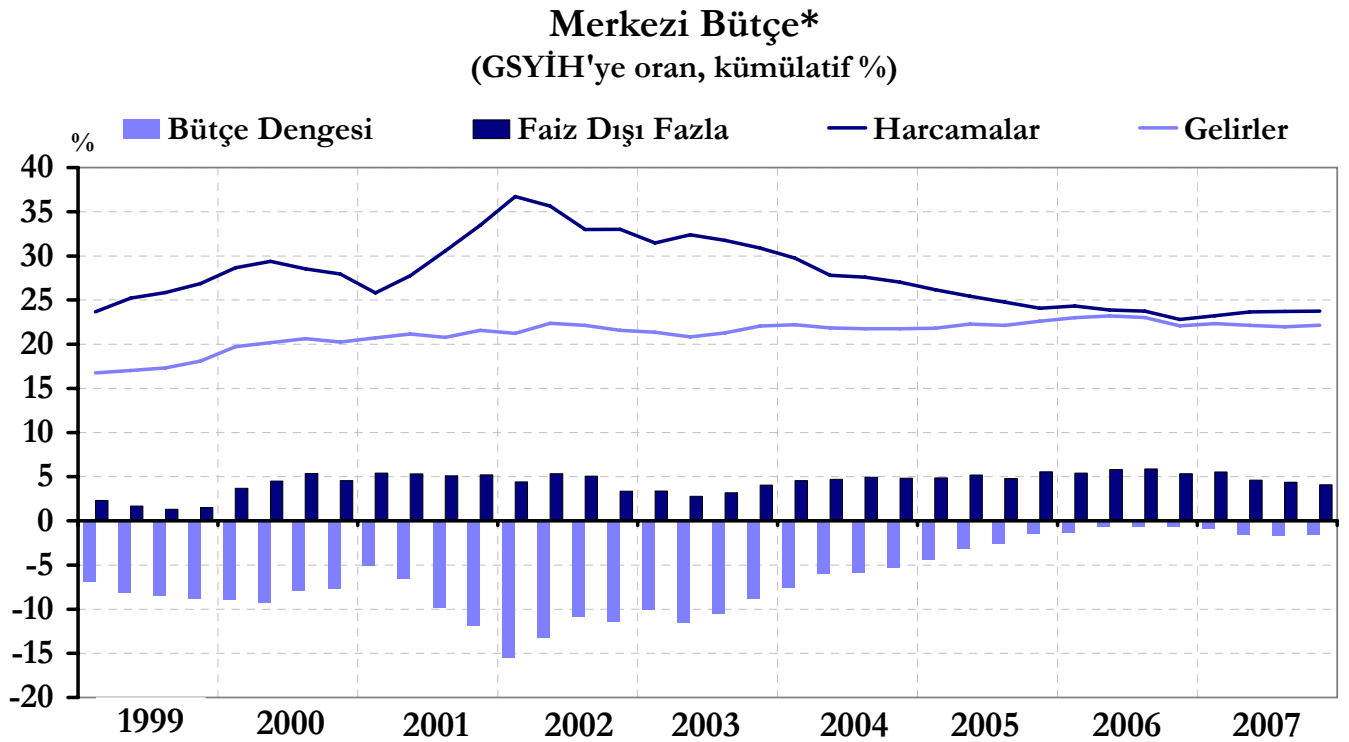

Kaynak: TÜİK

* 2006 yılı öncesi rakamlar Konsolide Bütçe formatındadır.

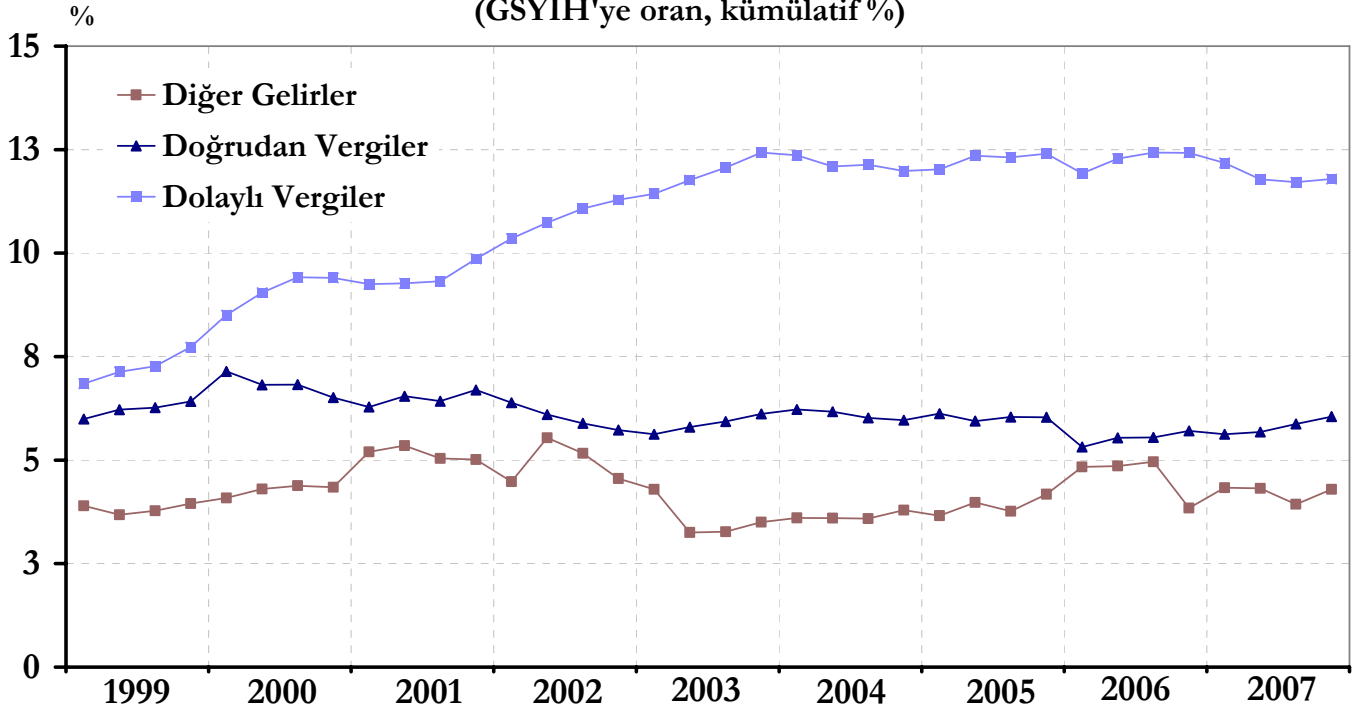
Kaynak: Hazine

* 2006 yılı öncesi rakamlar Konsolide Bütçe formatındadır.

Kaynak: Hazine

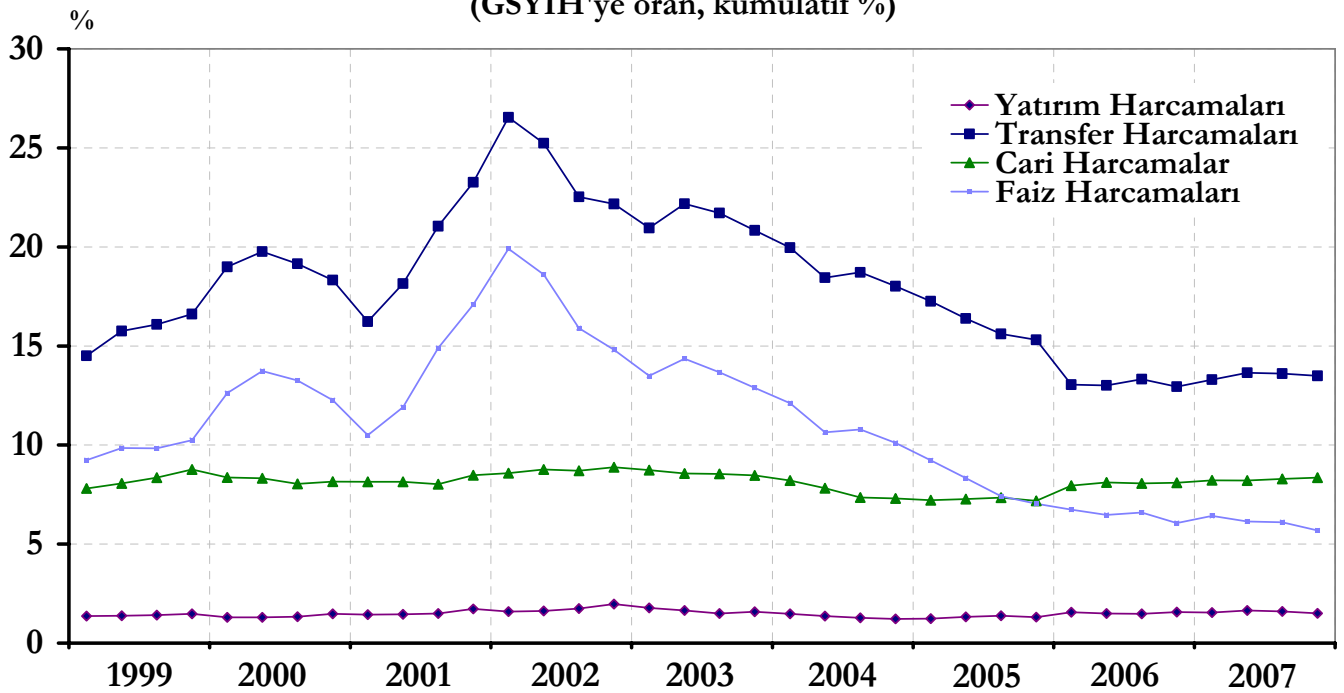
Merkezi Bütçe Gelirler*
(GSYİH'ye oran, kümülatif %)

* 2006 yılı öncesi rakamlar Konsolide Bütçe formatındadır.

Kaynak: Hazine

Merkezi Bütçe Harcamalar*
(GSYİH'ye oran, kümülatif %)

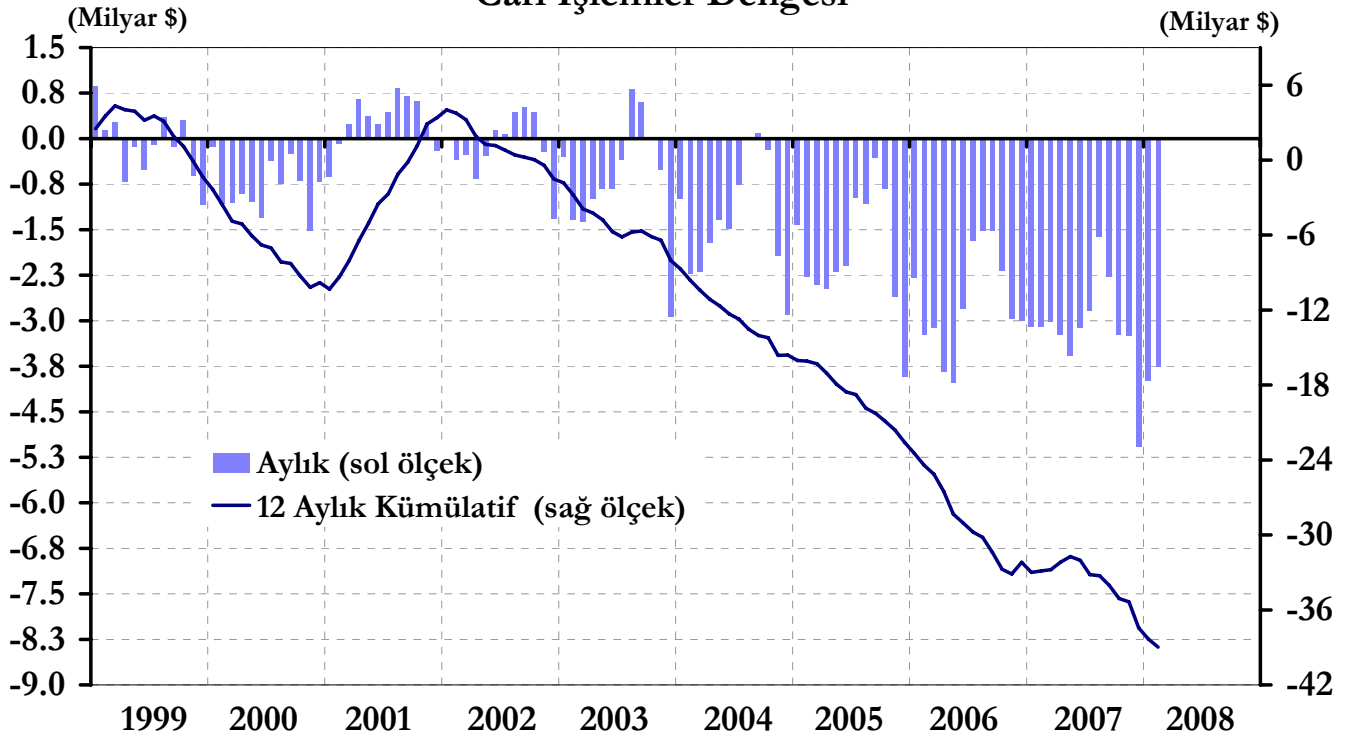

* 2006 yılı öncesi rakamlar Konsolide Bütçe formatındadır.

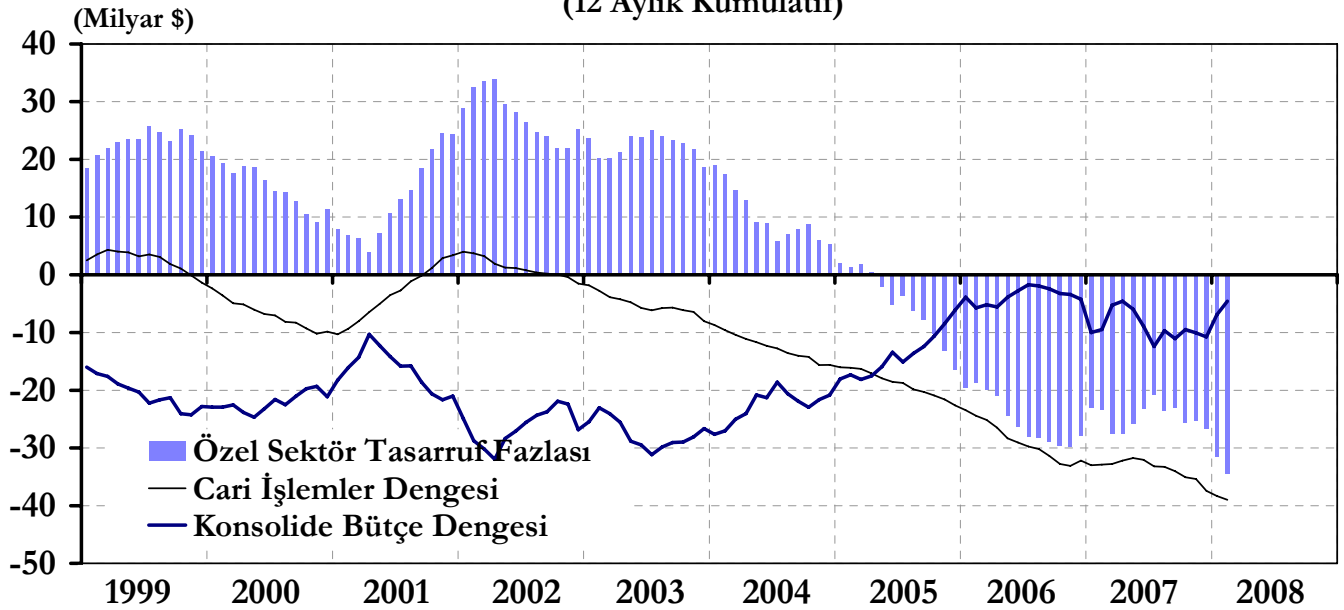
Kaynak: Hazine

Cari İşlemler Dengesi

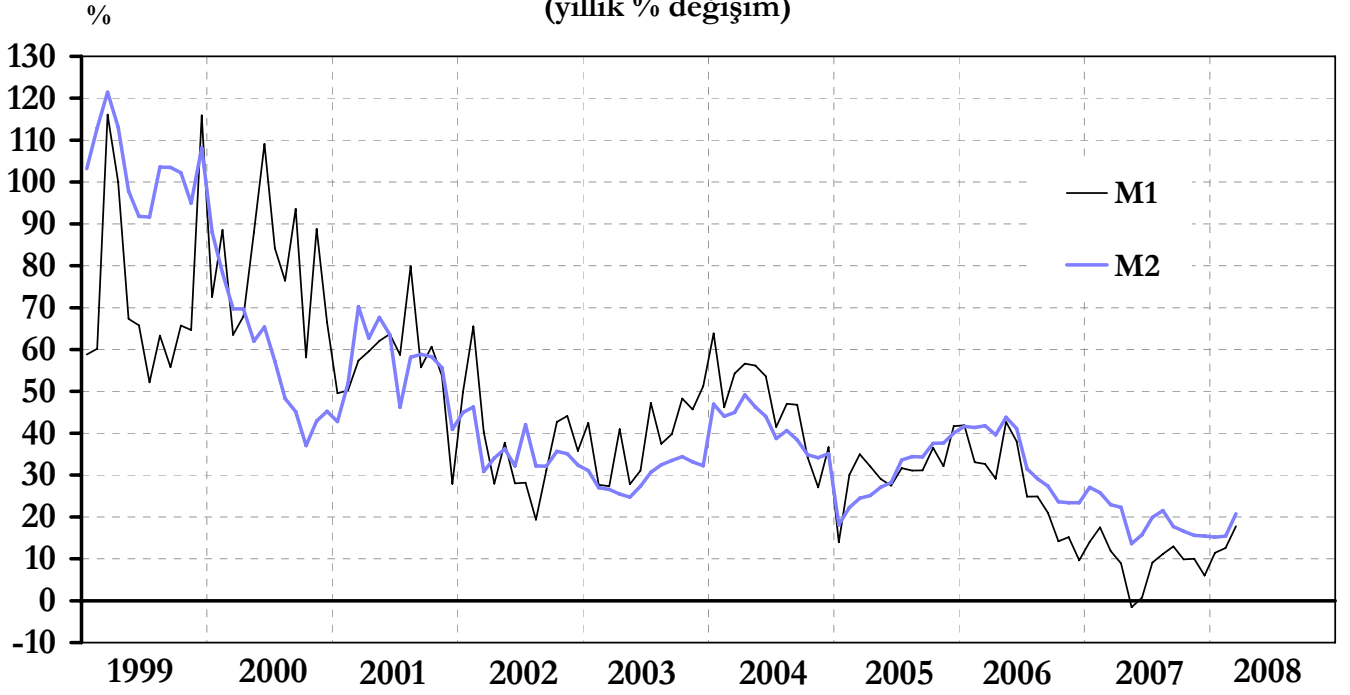

Yatırım-Tasarruf Dengesi* (12 Aylık Kümülatif)

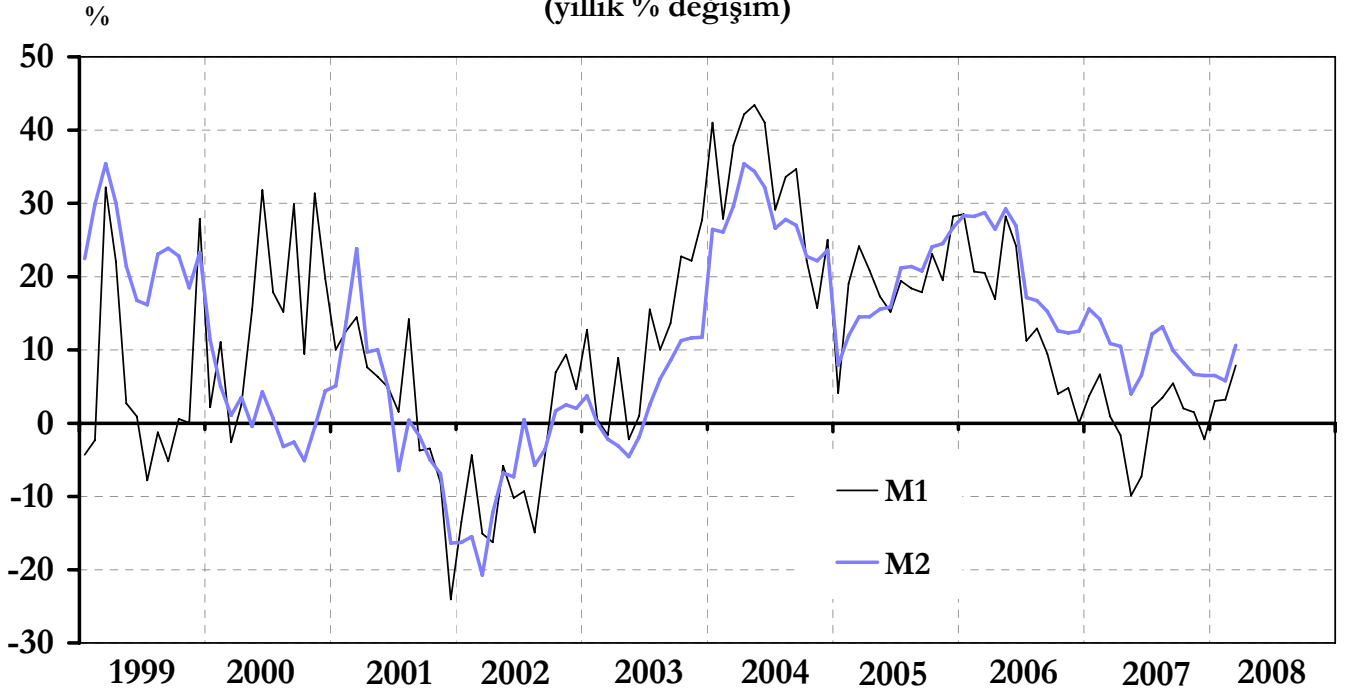
(*) Toplam Kamu Kesimi Tasarruf Açığı verisinin aylık olarak izlenememesi nedeniyle, Konsolide Bütçe Açığı göstere olarak kullanılmıştır. Özel Sektör Net Tasarruf göstergesi ise Konsolide Bütçe Açığı ve Cari İşlemler Dengesi verilerinin toplamı olarak hesaplanmıştır.

Nominal Para Arzları
(yıllık % değişim)

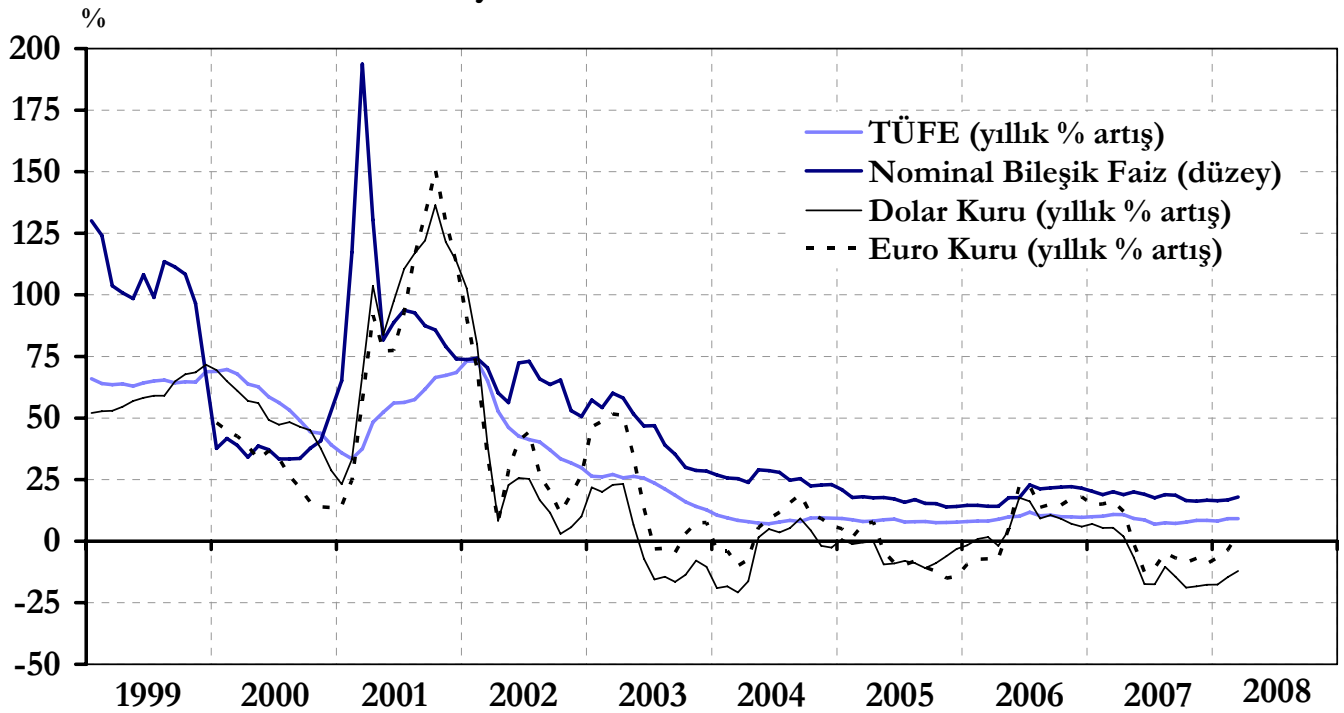
Kaynak: TCMB

Reel Para Arzları
(yıllık % değişim)

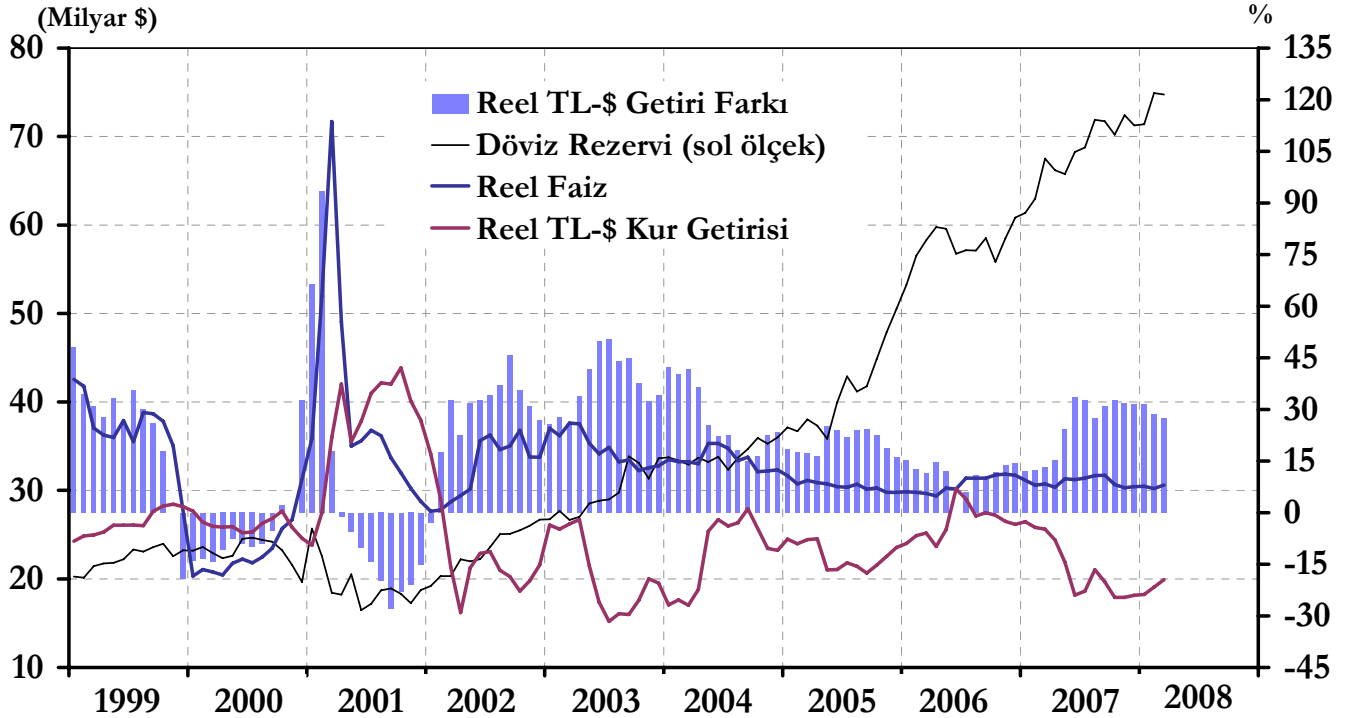
Kaynak: TCMB

Enflasyon, Nominal Faiz ve Kurlar

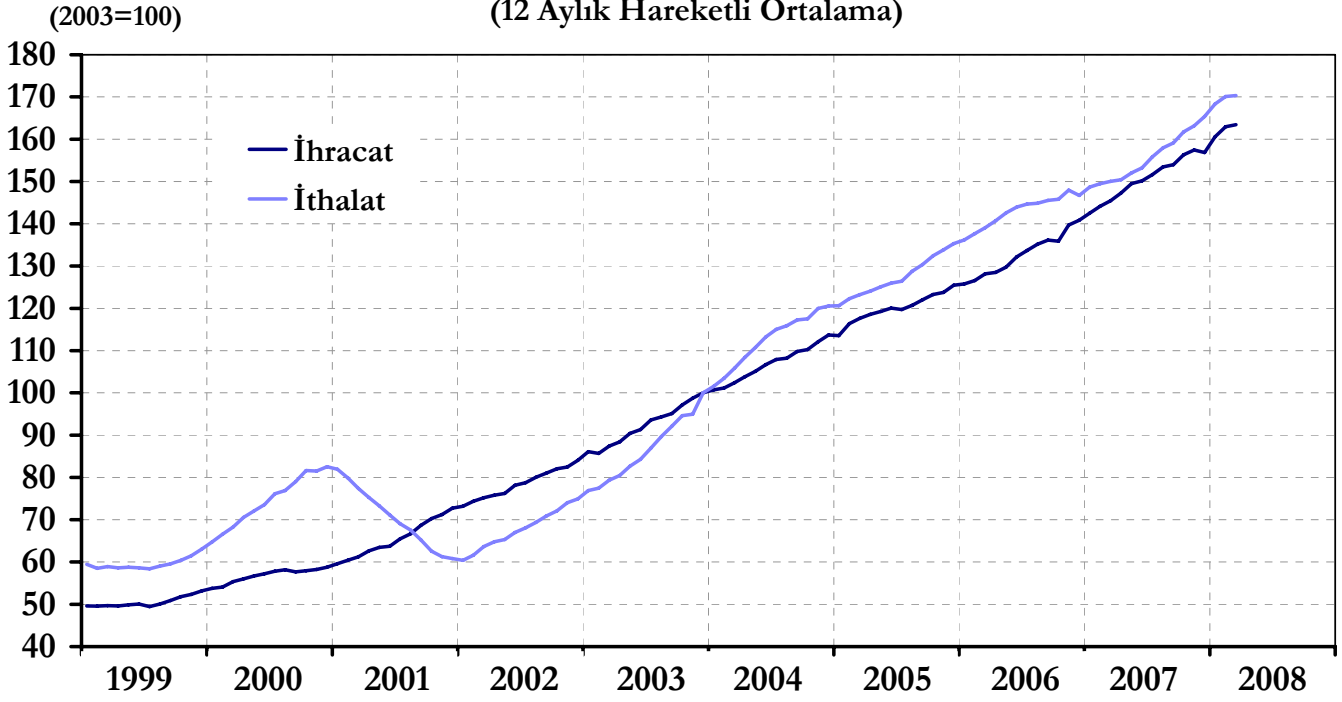
Kaynak: TÜİK, TCMB

Reel Faiz ve Merkez Bankası Döviz Rezervi

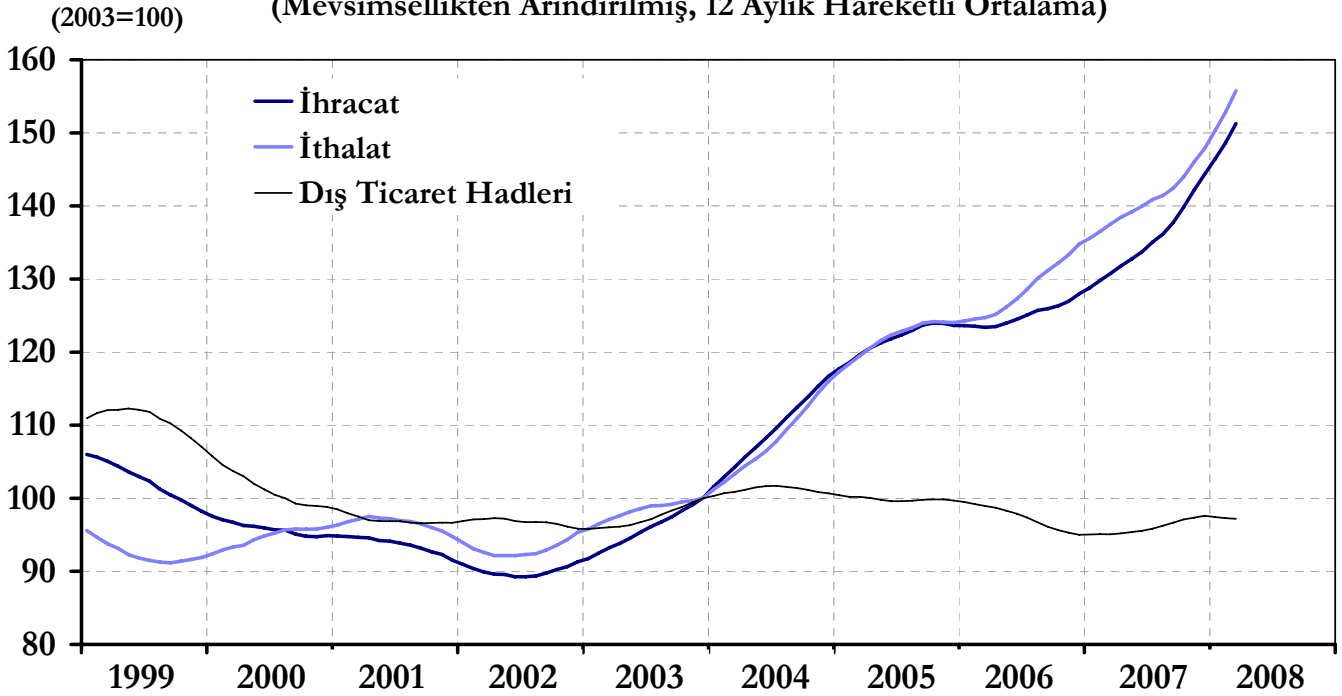
Kaynak: TCMB

Dış Ticaret Miktar Endeksleri (12 Aylık Hareketli Ortalama)

Kaynak: TÜİK

Dış Ticaret Hadleri ve Fiyat Endeksleri (Mevsimsellikten Arındırılmış, 12 Aylık Hareketli Ortalama)

Kaynak: TÜİK, TÜSİAD Ekonomik Araştırmalar Bölümü

TÜSİAD KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME

TÜSİAD MAKROEKONOMİK SENARYO

(Üç aylık ve yıllık ortalamalar)

	2006					2007					2008				
	Q1	Q2	Q3	Q4	Yıllık	Q1	Q2	Q3	Q4	Yıllık	Q1	Q2	Q3	Q4	Yıllık
GELİR ve FİYAT															
GSYİH (sabit fiyatlarla)	5.9	9.7	6.3	5.7	6.9	7.6	4.0	3.4	3.4	4.5	4.5	3.5	3.5	4.0	3.9
Enflasyon (TÜFE)**	8.1	9.6	10.8	9.8	9.7	10.3	9.5	7.1	8.2	8.4	8.8	10.0	11.3	9.9	10.0
MERKEZİ BÜTÇE															
Merkezi Bütçe Geliri (milyar YTL)	38.3	45.7	44.0	45.4	173.5	45.4	47.4	46.0	48.0	186.8	47.2	52.0	51.0	53.0	203.0
Merkezi Bütçe Gideni (milyar YTL)	39.4	42.2	47.8	48.7	178.1	49.0	50.9	55.0	53.0	207.9	51.6	55.0	57.0	58.0	222.0
Merkezi Bütçe Dengesi (milyar YTL)	-1.0	3.5	-3.8	-3.3	-4.6	-3.5	-3.5	-9.0	-5.0	-21.1	-4.4	-4.0	-5.5	-5.0	-19.0
Faiz Harcamaları (milyar YTL)	11.3	11.6	14.8	8.3	46.0	16.0	10.9	15.0	15.0	56.9	13.8	15.0	17.0	13.0	58.8
Faiz Dışı Bütçe Dengesi (GSYİH'ye oran, %)	6.4	8.2	5.1	2.5	5.4	6.7	4.0	4.1	1.9	4.1	4.4	5.0	4.1	3.2	4.1
Merkezi Bütçe Dengesi (GSYİH'ye oran, %)	-0.7	1.9	-1.8	-1.6	-0.6	-1.8	-1.2	-2.7	-0.8	-1.6	-2.1	-1.3	-2.2	-2.0	-1.9
DÖVİZ KURLARI															
Nominal Döviz Kuru (YTL/\$)	1.325	1.449	1.494	1.450	1.430	1.404	1.334	1.282	1.185	1.301	1.197	1.272	1.280	1.290	1.260
Nominal Döviz Kuru*	0.3	6.8	11.9	7.3	6.6	5.9	-7.9	-14.2	-18.3	-9.0	-14.8	-4.6	-0.1	8.9	-3.2
Reel Döviz Kuru (2003=100)**	138.9	131.4	129.3	137.1	134.2	144.6	155.6	161.4	181.4	160.8	184.6	179.5	179.8	183.1	181.8
Reel Döviz Kuru*	7.8	3.2	-0.9	2.3	3.1	4.1	18.4	24.8	32.3	19.8	27.7	15.4	11.4	0.9	13.1
Nominal Döviz Kuru (YTL/€)	1.594	1.822	1.904	1.871	1.798	1.839	1.798	1.760	1.715	1.778	1.793	1.978	1.948	1.940	1.915
Nominal Döviz Kuru*	-8.0	6.5	16.9	16.6	7.7	15.3	-1.4	-7.6	-8.3	-1.1	-2.5	10.0	10.7	13.1	7.7
Reel Döviz Kuru (2003=100)**	130.7	118.6	114.8	120.3	121.1	125.0	130.8	133.1	141.9	132.7	139.7	130.8	133.7	137.8	139.5
Reel Döviz Kuru*	17.5	3.5	-5.2	-5.8	2.1	-4.3	10.3	15.9	17.9	9.6	11.7	0.0	0.5	-2.8	5.2
€/ \$	1.203	1.257	1.274	1.290	1.256	1.309	1.347	1.373	1.448	1.369	1.498	1.555	1.522	1.504	1.520
DİBS FAİZİ															
Nominal Faiz (bölge, %)	14.0	15.6	21.0	21.4	18.0	19.8	19.2	18.3	16.2	18.4	16.6	18.7	18.9	18.2	18.1
Reel Faiz (bölge, %)	5.4	5.5	9.2	10.6	7.7	8.6	8.9	10.4	7.4	8.8	7.2	7.9	6.9	7.5	7.4
DIŞ TİCARET ve CARİ İŞLEMLER															
İthalat (cif, milyar \$)	-29.5	-36.1	-35.5	-37.1	-138.3	-35.2	-42.1	-44.4	-48.4	-170.1	-49.1	-50.4	-49.0	-54.5	-203.0
İhracat (fob, bavul tic. hariç, milyar \$)	18.6	21.2	21.2	24.1	85.2	23.2	26.4	26.7	30.9	107.2	33.1	32.3	30.6	35.5	131.5
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-10.9	-14.9	-14.3	-13.0	-53.1	-12.0	-15.7	-17.7	-17.5	-62.8	-16.0	-18.2	-18.4	-19.0	-71.6
Görünmeyen Kalemler (diğer cari)(milyar\$)	2.3	4.2	9.5	5.2	21.2	2.8	5.7	10.9	5.9	25.3	4.0	5.4	9.9	7.8	27.0
Carî İşlemler Dengesi (milyar\$)	-8.6	-10.7	-4.8	-7.8	-31.9	-9.2	-10.0	-6.8	-11.6	-37.6	-12.0	-12.8	-8.5	-11.3	-44.5
Carî İşlemler Dengesi (GSYİH'ye oran, %)					-6.0					-5.8					-5.9
İthalat (cif)*	14.7	22.7	15.7	18.3	18.6	19.3	16.6	25.0	30.2	23.0	39.5	19.7	10.5	12.7	19.4
İhracat (fob, bavul tic. hariç)*	7.6	16.9	15.5	21.2	16.0	24.7	24.4	25.8	28.1	25.8	42.9	22.1	14.6	14.8	22.6

İtaliye mali rakamları TÜSİAD tabiridir.

(*) Bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık yüzde değişimi gösterir.

(**) Reel döviz kuru endeksindeki düşüş, YTL'nin yabancı para birimleri karşısında değer kaybettiğini göstermektedir.

(***) TÜSİAD 2007 yıl sonu enflasyon tahmini %9.6'dır.

(a) Yıl sonu değeri.

(b) Çalığın kişi başına

TÜSİAD: Meşrutiyet Caddesi No:46, Tepebaşı 34420, İSTANBUL. Tel: (0212) 249 19 29 – 251 53 13 Fax: (0212) 251 70 05

TÜSİAD Adına Sahibi: Arzuhan Yalçındağ **Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür:** Ümit İzmen

Yayın Kurulu: Arzuhan Yalçındağ, Ferit Şahenk, Haluk Tükel, Ümit İzmen, Zeynep Emre, Onur Varol

Yapım: Zeynep Emre, Onur Varol

TÜSİAD KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME'nin 20. sayısı Nisan ayı itibarıyla bilinen son rakamlara ve tahminlere dayanılarak hazırlanmıştır.

Tüm hakları saklıdır. © TÜSİAD 2008

TÜSİAD-T/2008-125